

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง “ปัจจัยในการพัฒนาพฤติณิสัยผู้ต้องขังของเรือนจำกลางเพชรบุรี” ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วารสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
3. การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ
4. การศึกษาอบรมพัฒนาจิตใจทัศนคติผู้ต้องขัง
5. มาตรการฟื้นฟูพัฒนาพฤติณิสัยของกรมราชทัณฑ์
6. ข้อมูลพื้นฐานของเรือนจำกลางเพชรบุรี
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษ

เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องมีวิธีการที่จะจัดการกับคนที่ทำผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม การที่สังคมจะจัดการกับผู้กระทำผิดนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่จะจัดการหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีจุดเน้น ในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติหรือลงโทษผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันไป วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิดที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน การลงโทษผู้กระทำผิด มีที่มาจากทฤษฎีการลงโทษ หลายทฤษฎี ดังนี้

คำว่า โทษ หมายถึง ทัณฑ์กรรม หรือผลแห่งความผิดที่ต้องรับที่รัฐลงโทษแก่ผู้กระทำผิด ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ส่วนคำว่า การลงโทษ ซัทเธอร์แลนด์ และเครสเซย์ (Sutherland and Cressey) ได้ให้คำจำกัดความเอาไว้ว่า จะต้องเป็นการกระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่ในสังคมโดยผู้มีอำนาจในสังคมนั้น และการลงโทษจะต้องก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานแก่ผู้ถูกลงโทษตามรูปแบบและวิธีการที่กำหนดไว้ และนักทฤษฎีทางกฎหมายให้คำจำกัดความการลงโทษว่าประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. การก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานหรือผลประการอื่นซึ่งไม่น่าพึงพอใจ
  2. กระทำต่อบุคคลที่ได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา
  3. จงใจลงโทษโดยบุคคลอื่นอันมิใช่ตัวผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอง และ
  4. เป็นการลงโทษโดยรัฐตามระบบกฎหมายที่ฝ่าฝืน โดยผู้กระทำความผิด
- โดยสรุปการลงโทษต้องเป็นการก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่บุคคลผู้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และการกระทำดังกล่าวนี้กระทำโดยรัฐ

การลงโทษผู้กระทำความผิดของสังคมดังกล่าวมีที่มาจากทฤษฎีการลงโทษหลายทฤษฎีด้วยกัน

แพคเกอร์ส (Packers) ระบุไว้ 2 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนต่อผู้กระทำความผิด (Retributive Theory)
2. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Prevention Theory)

ส่วนครอส (Cross) เสนอ 2 ทฤษฎีเช่นเดียวกันคือ

1. ทฤษฎีแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) และ
2. ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) ซึ่งที่มีมาจาก

แนวความคิดของนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิกอันครอบคลุมการยับยั้ง การป้องกันและการปรับปรุงผู้กระทำความผิด

ส่วนนักอาชญาวิทยาสำนักโพซิทีฟเสนอทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพราะเหตุผลที่ว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ป่วย จึงควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการถูกลงโทษ และนักอาชญาวิทยาสำนักป้องกันสังคมเสนอทฤษฎีการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมโดยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและพัฒนาปรับปรุงสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยอาชญากรรม

ดังนั้น โดยสรุป ทฤษฎีการลงโทษมี 4 ทฤษฎีใหญ่ด้วยกันคือ

1. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory/Just Dersts Theory)
2. ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์สูงสุด (Utilitative Theory)
3. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitative Theory)
4. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

1. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

เมื่อเริ่มมีมนุษย์ขึ้นในโลกและอยู่ร่วมกันเป็นสังคมตั้งแต่ขนาดเล็ก คือ ครอบครัว จนเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และเป็นประเทศ หรือจากครอบครัวเป็นกลุ่ม เป็นเผ่าพันธุ์มนุษย์ย่อมจะมีวิธีการดำเนินชีวิตที่ค่อยๆ พัฒนามาโดยลำดับ จากวิถีประชา (Folk Ways) มาเป็น

ขนบธรรมเนียมประเพณี (Custom and Traditions) มาเป็นกฎศีลธรรม (More) และมาเป็นกฎหมาย ในที่สุดเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ การฝ่าฝืนวิถีประเพณีหรือขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกฎศีลธรรมหรือกฎหมาย ย่อมจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากสมาชิกในสังคมหรือจากสังคมต่อพฤติกรรมอันนั้น อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการติฉินนินทาหรือวิพากษ์วิจารณ์ อย่างหนักที่สุดก็เป็นการกำจัดออกไปจากหมู่คณะ แกรม นิวแมน (Graeme Newman) เห็นว่าปฏิกิริยาของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมาย ในลักษณะแก้แค้นทดแทนเกิดขึ้นในสภาวะธรรมชาติของคน ในความสัมพันธ์กับโลกภายนอกและมีมาตั้งแต่โบราณกาล ปฏิกิริยาของสังคมต่ออาชญากรรมที่เป็นการแก้แค้นทดแทนที่เป็นการกระทำต่อผู้ประทุษร้ายโดยสมาชิกหรือโดยกลุ่มหรือโดยรัฐ อาจพิจารณาแยกออกได้เป็น 2 ทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎีการลงโทษโดยสัญชาตญาณและทฤษฎีการลงโทษเพราะผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษ (สุพจน์ สุโรจน์, 2549 : 141 – 142)

ทฤษฎีการลงโทษโดยสัญชาตญาณ (Instinct Theory)

นักวิชาการ เช่น เวสมาร์ค (Wesmark) และ โฮเบล(Hobel) ได้กล่าวไว้ว่าการลงโทษเป็นการแสดงออกของสัญชาตญาณเพื่อแก้แค้นอันประกอบด้วย สัญชาตญาณหรือกระบวนการที่ซับซ้อน ตามทฤษฎีนี้ ผู้กระทำความผิดร้ายแรง เช่น ฆ่าคนตาย หรือทำร้ายร่างกาย เป็นต้น จะถูกลงโทษโดยบุคคลผู้ใกล้ชิดหรือเป็นญาติกับผู้เสียหายในลักษณะของการแก้แค้น ซึ่งในบางแห่งการแก้แค้นเป็นวัฒนธรรมของสังคมจนมีคำกล่าวว่า “บุญคุณต้องทดแทน มีความแค้นต้องชำระ” การแก้แค้นจะกระทำทันทีที่มีโอกาส โอกาสนี้จะสั้นหรือยาวเท่าไรก็ได้แต่ผู้แก้แค้นจะสามารถแก้แค้นได้ บางครั้งจนกระทั่งผู้ประทุษร้ายตายใจว่า ไม่มีใครจะแก้แค้นแล้ว ดังคำพูดที่ว่า การแก้แค้น 20 ปียังไม่สาย หรือที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Vengeance is delicious when it is cold การแก้แค้นโดยบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเหล่านี้โดยมากมักจะไม่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะผู้ประทุษร้ายเท่านั้น แต่จะรวมถึงครอบครัวและญาติของผู้ประทุษร้ายด้วย โดยจะถูกแก้แค้นจนกระทั่งตายหรือบาดเจ็บไปตามกัน สำหรับความผิดอย่างอื่น เช่น การเป็นพอมด หมอผี ก่อการกบฏ หรือต่อข้อห้ามทางเพศเผ่าพันธุ์หรือกลุ่มชนจะเป็นผู้ลงโทษ โดยกำจัดให้พ้นไปจากสังคมเพราะเห็นผู้มีพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นอันตรายร้ายแรง ในบางสังคมผู้กระทำความผิดฐานกบฏจะถูกประหารชีวิต 7 ชั่วโมง และถูกริบทรัพย์สินเป็นของรัฐด้วย และสังคมที่ได้มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้เพราะจำนวนประชากรมากขึ้นและสังคมล้าหลังซับซ้อน เช่น ประมวลกฎหมายของพระเจ้าฮัมมูราบีแห่งกรุงบาบิโลนประมาณ 1,500 ปีก่อนพุทธกาล การลงโทษตามกฎหมายนี้เป็นลักษณะการกระทำต่อผู้กระทำความผิดในระบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทนการลงโทษโดยการแก้แค้นทดแทนนี้ก็ยังมีใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น ในปี ค.ศ. 1976 ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้ยอมรับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจะไม่ใช้วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด

แต่ก็ไม่ใช่เป็นวัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามและไม่ขัดต่อการส่งเสริมความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นคนอีกประการหนึ่งการลงโทษประหารชีวิตเป็นการแสดงออกซึ่งความโกรธแค้นของสังคมต่อพฤติกรรมเหี้ยมโหด ที่จำเลยได้กระทำให้

อย่างไรก็ดี ทฤษฎีสัญชาตญาณในการลงโทษนี้ไม่ใช่ที่ยอมรับของนักอาชญาวิทยา เช่น ชัทเทอร์แลนด์ ซึ่งเห็นว่าเป็นการแก้แค้นเป็นเรื่องของวัฒนธรรมในแต่ละกลุ่มชนมากกว่า ซึ่งมักจะไม่งงที่ (สุพจน์ สุโรจน์, 2545: 507- 508)

ทฤษฎีการลงโทษเพราะผู้กระทำความผิดสมควรได้รับโทษ

การลงโทษตามทฤษฎีนี้ไม่ใช่เป็นการแก้ไขปรับปรุงหรือแก้แค้นผู้กระทำความผิด อิมมานูเอลคานท์ (Immanuel Kant, 1724-1824) ปรัชญาเมธีชาวเยอรมนีเคยกล่าวไว้ว่า “การลงโทษไม่ใช่เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมความดี ไม่ว่าจะนำไปเพื่อผู้กระทำความผิดหรือเพื่อสังคม แต่จะต้องลงโทษเพียงเพราะว่าบุคคลนั้นได้ประกอบอาชญากรรม...” การลงโทษตามทฤษฎีนี้จึงหมายความว่าผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษเพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

1. เป็นการถูกต้องที่จะต้องได้รับโทษ
2. เขาได้กระทำผิด
2. โทษที่ลงแก่ตัวเขาก็เป็นการกระทำเช่นเดียวกันกับที่เขาได้กระทำกับผู้เสียหาย
3. โทษจะต้องก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่เขาพอๆกับที่เขาได้ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้เสียหาย
4. มีความสัมพันธ์ระหว่างการประพฤติดของเขากับความทุกข์ทรมานของโทษ ที่กำหนดไว้สมควรถูกลงโทษ เมื่อไม่นานมานี้ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้ให้เหตุผลสนับสนุนการลงโทษเพราะผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษว่าเป็นเหตุผลสำหรับการลงโทษประหารชีวิต เพราะเห็นว่าการลงโทษเพื่อยับยั้งไม่ได้ผล และประชาชนก็พากันเสื่อมความเชื่อถือในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ดังนั้นการลงโทษประหารชีวิตซึ่งไม่มีปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการลงโทษ นอกจากการลงโทษประหารชีวิต การลงโทษจำคุกก็เป็นโทษที่ลงแก่จำเลยด้วยเหตุผลนี้ได้เช่นเดียวกัน โดยเน้นไปที่ความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตลอดระยะเวลาที่ถูกลงโทษในเรือนจำด้วย

โดยสรุปนักทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้ไม่ได้สนใจต่ออนาคตของผู้ถูกลงโทษหรือของสังคม สนใจแต่เพียงอย่างเดียวต่อพฤติกรรมหรือการกระทำในอดีตของผู้กระทำความผิด เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าร้ายแรงมากน้อยประการใด ผู้กระทำความผิดสมควรได้รับโทษตามโทษนั้น ในปัจจุบันนี้การลงโทษตามทฤษฎีก็มีแนวโน้มจะถูกนำมาใช้ใน

สหรัฐอเมริกา เพราะเหตุว่า การลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ประการอื่น เช่น เพื่อแก้ไขฟื้นฟูไม่ได้ผล ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเท่าที่ควร

2. ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์

นักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก ซึ่งมี ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria, 1718 – 1794) และแจร์มี เบนธัม (Jeremy Bentham, 1748-1832) เป็นผู้ นำได้เสนอทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์โดยมีหลักการเบื้องต้นว่า คนเรากระทำความผิดโดยเจตนา และก่อนจะลงมือกระทำ ก็ได้พิจารณาใคร่ครวญแล้วจึงลงมือทำ เพราะฉะนั้นรัฐจึงควรบัญญัติความผิดและโทษสำหรับความผิดอย่างชัดเจน เมื่อมีกฎหมายชัดเจนอย่างนี้แล้ว ผู้ที่ฝ่าฝืนย่อมจะถูกลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้การลงโทษจะต้องทำอย่างรวดเร็ว แน่นอน เสมอภาคกันและรุนแรงตามโทษที่กำหนดไว้ การลงโทษดังกล่าวย่อมจะมีประโยชน์ต่อสังคมในด้านการลดอาชญากรรมและส่งเสริมให้คนทั่วไปเคารพกฎหมาย

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ยังแยกออกได้เป็น 3 ทฤษฎี คือ

- 2.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม
- 2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งอาชญากรรม
- 2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงผู้กระทำความผิด

2.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Prevent Theory)

ตามทฤษฎีนี้ การลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่กระทำความผิดอีกต่อไป การลงโทษเพื่อป้องกันนี้อาจกระทำโดยการลงโทษขั้นสูงสุดถึงประหารชีวิต อันเป็นการป้องกันอาชญากรรมอย่างถาวรหรือการป้องกันอาชญากรรมอย่างถาวรหรือการป้องกันอาชญากรรมชั่วคราว เช่น จำคุก หรือกักขังไว้ ในเรือนจำหรือในสถานที่กักขังตามระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นๆ การจำคุกและการกักขังจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสกระทำความผิดในชุมชนได้เป็นการชั่วคราวตลอดระยะเวลาที่ถูกจำคุกหรือกักขัง อย่างไรก็ตามการจำคุกหรือกักขังนี้จะไม่มีการปรับปรุงหรือพัฒนานิสัยหรือฝึกอาชีพลงเป็นการจำกัดอิสรภาพโดยเน้น การควบคุมและการรักษาความปลอดภัยเป็นหลัก

2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งอาชญากรรม (Deterence Theory)

แนวความคิดของนักทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งก็คือ ประสพการณ์การข่มขู่หรือตัวอย่างของการลงโทษ จะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นหรือประชาชนคนอื่นไม่กล้ากระทำความผิด การลงโทษเพื่อยับยั้งไปในอนาคต ซึ่งแตกต่างจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนซึ่งมองย้อนไปในอดีตการลงโทษเพื่อยับยั้งตามแนวความคิดของเบนธัม มีผลหลายประการคือ

1. ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดต่อไปได้
2. ยับยั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่น ไม่ให้กระทำความผิดเพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษ และ

3. เปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงผู้กระทำความผิด

ส่วนเบ็คคาเรีย ก็ให้ทัศนะไว้ว่าเจตนาของการลงโทษ ไม่ควรจะเป็นการลงโทษทรมานทางกายหรือชดเชยอาชญากรรม แต่ควรจะเป็นการป้องกันผู้อื่นไม่ให้ประกอบอาชญากรรมและเห็นด้วยว่าการลงโทษที่จะเป็นธรรมนั้นควรจะมีแรงที่จะยับยั้งบุคคลอื่น ๆ มิให้ประกอบอาชญากรรม

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งแบ่งออกเป็นทฤษฎีย่อย 3 ทฤษฎี คือ

2.2.1 ทฤษฎียับยั้งรายบุคคล

2.2.2 ทฤษฎียับยั้งโดยทั่วไป

2.2.3 ทฤษฎียับยั้งระยะยาว

2.2.1 ทฤษฎียับยั้งเป็นรายบุคคล (Individual Deterrence Theory) ในกรณีของการยับยั้งรายบุคคล ผู้กระทำความผิดจะได้รับความทุกข์ทรมานจากการลงโทษจนไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกน่าจะเป็นการเพียงพอที่จะยับยั้งผู้กระทำความผิด ส่วนใหญ่มีให้ประกอบอาชญากรรมเพราะประสบการณ์ในการถูกลงโทษจำคุกเป็นประสบการณ์ที่ไม่น่าพึงปรารถนาและผู้พิพากษาในประเทศอังกฤษได้รับการสนับสนุนให้ลงโทษจำคุกระยะสั้นแก่ผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ลอร์ด แอล เจ เลน (Lord L.J.Lane) ได้เคยกล่าวไว้ว่า “ผู้พิพากษาที่พิพากษาคดี ควรจะชื่นชมที่เรือนจำในประเทศอังกฤษ ส่วนมากแน่นและทำให้การลงโทษจำคุกเป็นประสบการณ์ที่ไม่พึงประสงค์จริง ๆ”

2.2.2 ทฤษฎีการยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence Theory) ตามทฤษฎีนี้ การลงโทษมีวัตถุประสงค์ที่จะยับยั้งบุคคลอื่นที่คิดจะประกอบอาชญากรรมมิให้ประกอบอาชญากรรม เพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษเพราะเห็นคนอื่น ๆ ถูกลงโทษมาแล้วในทัศนะของเบนแฮม การลงโทษเพื่อยับยั้งคนทั่วไปก็เป็นเรื่องที่สำคัญมาก การที่จะให้มีผลเป็นการยับยั้งการลงโทษก็จำเป็นต้องทำอย่างเปิดเผยและรุนแรงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น การลงโทษโดยการใส่ข้อคาและแขวนคอที่ซากศพไว้บนถนนนานเพื่อให้ประชาชนได้เห็น อย่างไรก็ตาม ผลของการลงโทษตามทฤษฎีนี้จะขึ้นอยู่กับที่คาดหมายไว้หรือไม่ นั่นคือข้อมูลเท่าที่มีอยู่ชี้ไปในทางที่ได้ผลน้อยกว่าที่คาดหมายไว้ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษในสมัยที่ยังมีการลงโทษประหารชีวิตโดยการแขวนคอในที่สาธารณะ ผู้ที่ไปชมการแขวนคอเหมือนกับการไปดูการละเล่น ไม่มีใครเกรงกลัวหรือตกใจ

เคย ครั้งหนึ่งผู้กระทำความผิด ลักทรัพย์โดยล้วงกระเป๋า คนหนึ่งถูกตัดสินลงโทษประหารชีวิต โดยการแขวนคอในที่สาธารณะ ขณะที่แขวนคอผู้ต้องโทษถึงขั้นสุดยอด นักล้วงกระเป๋าคนอื่น ๆ ก็ถือโอกาสล้วงกระเป๋าของผู้ชมที่มัวตะลึงชมการแขวนคอนั้น ถึงกระนั้นก็ดีเหตุผลนี้ศาลมักจะอ้างเสมอ เช่น ผู้พิพากษาในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เคยบอกจำเลยว่า “เธอต้องถูกแขวนคอไม่ใช่เพราะเธอได้ขโมยแกะ แต่เพื่อไม่ให้คนอื่นขโมยแกะ”

2.2.3 ทฤษฎีการยับยั้งระยะยาว (Long term Deterrence Theory) ทฤษฎียับยั้งเท่าที่กล่าวมา 2 ทฤษฎี เป็นการพูดถึงการยับยั้งระยะสั้น นั่นก็คือการข่มขู่หรือตัวอย่างของการลงโทษจะมีผลทันทีต่อบุคคลอื่นที่พยายามประกอบอาชญากรรมอย่างเดียวโดยทำให้ไม่กล้าประกอบอาชญากรรมอีก แต่ทฤษฎียับยั้งระยะยาวที่กำลังศึกษาอยู่นี้จะเป็นทฤษฎีที่ให้การศึกษแก่ผู้ต้องโทษ โดยมีข้อสันนิษฐานว่า การลงโทษจำคุกระยะยาว จะช่วยรักษาบรรทัดฐานความประพฤติของประชาชนในสังคมเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ เซอร์ เจมส์ สตีเฟน (Sir James Stephen) เห็นว่าเป็นการให้การศึกษาด้านศีลธรรมทั้ง แก่ผู้กระทำความผิดและแก่ผู้อื่น ส่วนในทางกลับกัน การไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดจะมีผลเป็นการ ลดความร้ายแรงของความผิดลงดังเช่น คานาที่ได้เคยกล่าวไว้ว่าถึงแม้ประชาชนชาวเกาะจำต้องทิ้งเกาะไปอยู่ที่อื่นชาวเกาะก็ต้องประหารชีวิตนักโทษประหารคนสุดท้ายบนเกาะนั้นเสียก่อน มิฉะนั้นสังคม จะคิดว่าประชาชนชาวเกาะทุกคนเป็นผู้มีส่วนร่วมกับผู้กระทำความผิดที่ต่อโทษประหารชีวิตคนนั้น อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ดูไปแล้วก็เหมือนกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนดังกล่าวมาแล้ว

2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitative Theory)

ตามทฤษฎีนี้แนวคิดของ นักทฤษฎีการลงโทษโดยการปรับปรุง มี 2 องค์ประกอบด้วยกัน คือ

2.3.1 การปรับปรุง อาจเกิดจากการลงโทษโดยตรง

2.3.2 การปรับปรุงเป็นส่วนที่เกิดสืบเนื่องมาจากการลงโทษ

ทฤษฎีนี้มีที่มาจากนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิกดังกล่าวมาแล้วเช่นเดียวกันการลงโทษ โดยมุ่งต่อการแก้ไขปรับปรุงนี้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกจากการใช้เรือนจำเป็นที่ลงโทษ โดยการนำเอาหลักการขังเดี่ยวและการให้นักโทษพิจารณาความผิดที่ผ่านมาของตนเองจนเกิดความรู้สึกสำนึกผิด (Penitence) ตามหลักของคริสต์ศาสนาอันเป็นที่มาของคำว่า Penitentiary ซึ่งแปลว่าเรือนจำดังกล่าวนี้ นักโทษจะไม่มีโอกาสพบนักโทษคนอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมอันจะมีผลไม่ให้นักโทษที่พ้นโทษไปแล้วไปคบหาสมาคมกัน แนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงนี้ถูกนำไปใช้กับเยาวชนที่กระทำความผิดในสถานที่ควบคุมด้วย เรียกว่า Reformatory หรือสถานคัดสันดาน อย่างไรก็ตามโดยทางทฤษฎีการจำคุกเพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงเป็นหลักการที่ดี แต่ในทางปฏิบัติการแก้ไขปรับปรุงยากที่จะกระทำได้จากเรือนจำที่ลี้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะมนุษย์

เป็นสัตว์สังคม ย่อมอยู่โดดเดี่ยวในที่จำกัดอิสรภาพได้ยาก และนักโทษเหล่านี้ก็กลายเป็นคนบ้าหรือคนเสียดสีไปเป็นจำนวนมาก จนในที่สุดระบบเรือนจำแบบขังเดี่ยวต้องเลิกไป

โดยสรุป ทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่แยกเป็นทฤษฎีการลงโทษย่อย 3 ทฤษฎี คือ ป้องกันยับยั้ง และแก้ไขปรับปรุงของสำนักคลาสสิกก็ได้ถูกนำไปใช้ในระบบงานยุติธรรมต่างๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

การลงโทษทั้งเพื่อแก้แค้นทดแทนและเพื่ออรรถประโยชน์เหล่านี้ก็มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ในทางด้านผลที่มีต่อผู้ต้องโทษคือ

1. ทำให้ผู้เคยต้องโทษที่พ้นโทษไปแล้วคอยปกปิดพฤติกรรมชั่วของตน
2. ประทับรอยบาปและแยกผู้ต้องโทษออกจากสังคม
3. ทำให้ผู้ต้องโทษกลายเป็นผู้ร้ายหรือวีรบุรุษ
4. ทำให้อดีตผู้ต้องโทษมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม

ส่วนในด้านตรงกันข้าม การลงโทษ

1. ไม่ป้องกันอาชญากรรม
2. ไม่ใช่ค่าเสียหายแก่สังคม และ
3. ไม่สร้างสรรค์บุคลิกภาพของผู้ต้องโทษตามที่สังคมต้องการ

3. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

นักอาชญาวิทยาสำนักโพซิทิฟ ซึ่งมี ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso, 1835-1909) เป็นผู้นำ เห็นว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคม เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า พายุพัด เป็นต้น โดยผู้ประกอบอาชญากรรมหาไม่ได้เจตนาที่จะกระทำการผิดกฎหมายไม่ เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ประกอบอาชญากรรมไม่ได้มีเจตนาประกอบอาชญากรรม การลงโทษผู้ประกอบอาชญากรรมตามโทษที่กฎหมายกำหนดไว้จึงน่าจะเป็นการไม่ถูกต้อง นักอาชญาวิทยาสำนักนี้เน้นการศึกษาที่ตัวผู้กระทำความผิดเพื่อจะค้นหาสาเหตุโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่า เพราะเหตุใดจึงกระทำผิดกฎหมายและพบว่า สาเหตุสำคัญอยู่ในร่างกายของผู้กระทำความผิดเพื่อจะค้นหาสาเหตุโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่า เพราะเหตุใดจึงกระทำผิดกฎหมายและพบว่าสาเหตุสำคัญอยู่ในร่างกายของผู้กระทำความผิดนั่นเอง คือ เป็นอิทธิพลของพันธุกรรม จนตั้งเป็นทฤษฎีอาชญากรโดยกำเนิดขึ้น นักอาชญาวิทยาร่วมสำนักที่มีส่วนทำให้ทฤษฎีของสำนักนี้แพร่หลาย คือ เอนริโก เฟอร์รี (Enrico Ferri, 1856-1929) และราฟาเอล การ์ฟาโร (Raffaele Garofalo, 1852-1934) นักอาชญาวิทยาสำนักนี้เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดี หลักการใหญ่อีกข้อหนึ่งคือ การลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล วิธีการที่ใช้เน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำความผิด เมื่อพบสาเหตุและให้แก้ไข

ได้ผู้กระทำความผิดก็จะไม่ทำความผิดอีกต่อไป การแก้ไขผู้กระทำความผิดทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขภายในสถานที่ควบคุมหรือในชุมชน ผู้ที่แก้ไขจะต้องมีความรู้และความชำนาญในการแก้ไข ตามแขนงที่ตนศึกษาอบรม เช่น จิตวิทยา จิตเวชศาสตร์ สังคมวิทยา สังคมสงเคราะห์ และอาชญาวิทยา เป็นต้น สำหรับผู้ที่แก้ไขไม่ได้ก็ต้องจำกัดให้พ้นไปจากสังคม

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็มีที่มาจากทฤษฎีของนักอาชญาวิทยาสำนักโพสิตีฟดังกล่าว โดยมีแนวคิดขั้นพื้นฐานว่า ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ป่วยหรือสังคมที่ผู้กระทำความผิดอยู่อาศัยเป็นสังคมที่ป่วย เพราะฉะนั้นการจะแก้ไขผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดีต้องมีขั้นตอนหลายขั้นตอน คือ

1. ตรวจสอบหาสาเหตุของปัญหา
2. วิเคราะห์สาเหตุ
3. แก้ไขสาเหตุนั้น

วิธีการแก้ไขเน้นที่การแก้ไขเป็นรายบุคคลเป็นรายกลุ่มดังกล่าวมาแล้ว มีองค์ประกอบที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟู 4 ประการด้วยกัน คือ

1. ผู้รับการแก้ไข (Client) เป็นใคร มีปัญหาอะไรเข้าใจปัญหาและร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหรือไม่ ในที่นี้ผู้รับการแก้ไขอาจเป็นผู้ถูกคุมความประพฤติ นักโทษในเรือนจำหรือผู้ถูกพักการลงโทษ อย่างไม่อย่างหนึ่งก็ได้

2. ผู้แก้ไข (Change Agent) เป็นใครที่มีความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพมากน้อยแค่ไหน ในที่นี้ผู้แก้ไขอาจเป็นพนักงานคุมประพฤติ พนักงานราชทัณฑ์ พนักงานพักการลงโทษ จิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยาก็ได้แล้วแต่ว่าผู้รับการแก้ไขในข้อ 1 เป็นใคร

3. สถานที่แก้ไข (Correctional Setting) เป็นสถานที่อะไร เช่น บ้านของผู้กระทำความผิดหรือเรือนจำ แต่ละแห่งเอื้ออำนวยต่อการใช้วิธีการแก้ไขแบบใด

4. วิธีการแก้ไข (Correctional Methods) จะใช้วิธีการแก้ไขเป็นรายคนหรือรายกลุ่ม และถ้าจะใช้ทฤษฎีใดในหลายๆ ทฤษฎี เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีแก้ไขแบบครอบครัวหรือทฤษฎีแก้ไขแบบกลุ่มที่มีผู้นำ เป็นต้น เพื่อให้เหมาะสมกับผู้รับการแก้ไขและสถานที่แก้ไข ซึ่งในปัจจุบันก็ยังไม่มียางานที่พบว่าวิธีการแก้ไขแบบใดเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดประเภทใด

ปัญหาอีกประการหนึ่งในการนำวิธีการแก้ไขเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มไปใช้ในสถานที่ ควบคุม เช่น เรือนจำการใช้วิธีการดังกล่าวเกือบเป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุผลคือ

1. จำนวนผู้ต้องโทษมีมากจนไม่อาจแก้ไขเป็นรายบุคคลได้

2. เจ้าหน้าที่แก้ไข ไม่ได้มีความรู้ในวิธีการแก้ไขและที่ร้ายยิ่งกว่านั้นคือ มักจะมีทัศนคติไปในด้านการลงโทษเพื่อแก้แค้นเป็นหลัก

3. สถานที่ไม่ได้ออกแบบไว้สำหรับการแก้ไขแต่ออกแบบไว้สำหรับการลงโทษการแก้ไขฟื้นฟูที่ปรากฏจากการวิจัยมากมายหลายเรื่อง ดูเหมือนจะชี้ไปในทางได้ผลไม่ดีเท่าที่คาดหวังไว้ อาจเป็นเพราะปัญหาดังกล่าวในตอนต้น อย่างไรก็ตาม ในการนำวิธีการดังกล่าวนี้มาใช้กับผู้กระทำความผิดในประเทศไทย ถ้าผู้แก้ไขใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น สัปปริสธรรม 7 หรือธรรมสำหรับบัณฑิต 7 และหลักธรรมที่เกี่ยวกับการคุ้มครองตนเอง คุ้มครองงานและการครองใจคนอื่นมาประยุกต์ใช้อาจได้ผลเป็นที่พอใจก็ได้ (สุพจน์ สุโรจน์, 2545 : 512 -513)

4. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคม

นักอาชญาวิทยาสำนักป้องกันสังคม (Social Defence School) ซึ่งมีฟิโป กรามาติกา (Philipo Gramatica) และมาร์ค แอนเซล (Mark Ancel) เป็นผู้นำ มีทัศนะเกี่ยวกับอาชญากรรม เช่นเดียวกับ นักอาชญาวิทยาสำนักโพซิทิฟ แต่มีทัศนะในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด และแตกต่างไปจากนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิกในแง่ที่เน้นการคุ้มครองสังคมโดยการแก้ไขปรับปรุงและอบรมบ่มนิสัยผู้กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษ ทฤษฎีคุ้มครองสังคมนี้มีมานานแล้ว ดังจะเห็นได้มาตรา 176 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่พระเจ้าจกพรรดิซาร์ที่ 5 ทรงประกาศใช้ในปี ค.ศ.1532 ที่บัญญัติว่า “เมื่อบุคคลไม่ทำตามสัญญาหรือหลังจากประกอบอาชญากรรมอย่างหนึ่งขึ้นแล้วยังจะทำความผิดอีกต่อไป ถ้าผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเห็นว่าบุคคลนั้นจะก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่นอาจมีคำสั่งให้ขังผู้นั้นไว้ในเรือนจำจนกว่าจะหาหลักประกันหรือผู้ค้ำประกันที่เหมาะสมได้เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น และแนวความคิดนี้ได้พัฒนาเรื่อยมาจนเป็นสำนักป้องกันสังคม ในปัจจุบันนักอาชญาวิทยานักนี้ให้ความสนใจใน

1. บุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด
2. กฎหมายอาญา
3. การควบคุมสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สังคมดีขึ้นและเพื่อป้องกันอาชญากรรมสำหรับแนวความคิดใหม่ของสำนักป้องกันสังคมมีดังนี้

1. ควรจะมีการมองวิธีการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเป็นรายบุคคล

2. นำวิธีการคุ้มครองสังคมไปปฏิบัติโดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายอาญา เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อไป ซึ่งอาจกระทำได้โดยการเคลื่อนย้ายและแยกผู้กระทำความผิดไปเสียจากสังคมหรือมิฉะนั้นก็โดยให้การศึกษาเสียใหม่

3. นโยบายทางอาญาของสำนักป้องกันสังคม ส่งเสริมให้ใช้ระบบการขัดเกลาทางสังคม เป็นรายบุคคลมากกว่าเป็นรายกลุ่มในการป้องกันอาชญากรรมและในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

4. ถ้าหากแก้ไขให้กฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่มีมนุษยธรรมยิ่งขึ้น ระบบการขัดเกลาทางสังคมก็อาจเกิดขึ้นได้ และกฎหมายอาญานั้นจะมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นคนไม่ว่าเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือถูกลงโทษ

5. การทำให้กฎหมายอาญามีมนุษยธรรมและพิจารณาพิพากษาได้อย่างมีมนุษยธรรมไม่ใช่เป็นการตื่นตัวทางมนุษยธรรมเท่านั้น แต่จะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ของอาชญากรรมและบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย

นอกจากนี้สำนักป้องกันสังคมยังมีแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยเน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ได้ต้องอาศัยการศึกษาผู้กระทำความผิด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์แล้วช่วยผู้กระทำความผิดให้ปรับตัวเข้ากับสังคม

เพราะฉะนั้นการป้องกันสังคมตามทฤษฎีคุ้มครองสังคมแตกต่างจากการป้องกันตามทฤษฎีป้องกันของสำนักคลาสสิกเป็นการลงโทษ แต่การป้องกันตามทฤษฎีคุ้มครองสังคมของสำนักป้องกันสังคมเป็นการไขฟื้นฟู

ฟอกซ์ได้กล่าวไว้ด้วยว่า นักอาชญาวิทยาสำนักป้องกันสังคมส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป และกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันสังคมก็เกิดขึ้นในยุโรปแล้วแพร่หลายไปในอเมริกาใต้น้อย และกฎหมายอาญาของไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 ถึงมาตรา 50 ก็เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากกฎหมายป้องกันสังคมจากประเทศในทวีปยุโรปด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

การปรับพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลโดยตรง ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างไร หรืออายุมากน้อยเพียงใด การปรับพฤติกรรมจะช่วยให้บุคคลต่างๆ เหล่านั้นหลุดพ้นจากปัญหา เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา การควบคุมตนเอง การประเมินความก้าวหน้าของพฤติกรรมของตนเอง และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด

ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

นักทฤษฎีกลุ่มนี้สนใจศึกษาพัฒนาการ และพฤติกรรมมนุษย์ที่เห็นชัดเจนวัดได้แน่นอนมีระบบระเบียบในการศึกษาชัดเจน โดยให้ความสำคัญแก่พื้นฐานทางชีวภาพของบุคคล รองจากสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้ไม่สนใจของพัฒนาการตามวัย และไม่สนใจกระบวนการจิตใต้สำนึกตามแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม การเรียนรู้มี 2 ประการ คือ การเรียนโดยการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Condition Learning)

1. การเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning Learning)

แนวคิดเรื่องการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก เน้นวิธีการตอบสนองแบบควบคุมไม่ได้ (Inventory Response) เช่น อัตราการเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต ซึ่งควบคุมไม่ได้ กลไกการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกเป็นกระบวนการเรียนรู้ในพัฒนาการของมนุษย์ด้านต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเราโดยที่บ่อยครั้งเราไม่ได้ตั้งข้อสังเกต

2. การเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำ

เน้นวิธีการตอบสนองแบบควบคุมได้ (Voluntary Response) เช่น การเดิน การเขียน เข้ามาควบคุมเชื่อมโยงกับผลของการกระทำที่จะได้รับรางวัลหรือรับการลงโทษ ฐานแนวคิดคือบุคคล (หรือสัตว์ประเภทอื่น) พึ่งทางบวกและลบ สิ่งที่เป็นการเสริมแรงทางบวกของคนๆ หนึ่งอาจเป็นการลงโทษของอีกคนหนึ่ง การเรียนรู้หรือมีพฤติกรรมซ้ำเกิดขึ้นเมื่อมีการเสริมแรงทันที (Immediate Reinforcement)

การเสริมแรงที่ให้ๆ หยุุดๆ (Intermittent Reinforcement) จะทำให้พฤติกรรมยึดเชื้อออกไปทั้งด้านบวกและด้านลบ การให้รางวัลพนักงานในการปฏิบัติงานดีเกิดขึ้นเป็นเวลานาน พ่อแม่ที่ตอบสนองการเอาแต่ใจของเด็กเป็นครั้งเป็นคราว จะทำให้พฤติกรรมเอาแต่ใจ ยึดเชื้อออกไป แต่ถ้าพ่อและแม่หยุดการตอบสนองทุกครั้งและทันที เด็กจะเกิดการเรียนรู้ว่าการเอาแต่ใจตัวเองจะทำให้ไม่มีใครสนใจตอบสนอง จึงหยุดพฤติกรรมนั้น

การตัดพฤติกรรม (Shaping Behavior) เป็นหลักการที่สำคัญหนึ่งของแนวคิดกลุ่มนี้นั้นคือ การให้แรงเสริมเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาให้กลายเป็นพึงปรารถนา การตัดพฤติกรรมได้นำมาใช้ในการหัดนิสัย แก้นิสัยที่ไม่พึงปรารถนาของเด็กและผู้ใหญ่ในบ้าน ในสถาบันการศึกษาในโรงพยาบาล และองค์กรต่างๆ ทางสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้แบบลงมือกระทำเป็นทฤษฎีที่เห็นได้ในพัฒนาการของมนุษย์ด้านต่างๆ เช่น สมรรถภาพด้านกีฬา การเรียนภาษา งานศิลปะ การตัดนิสัย ฯลฯ

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม (Social-learning Theory) เป็นทฤษฎีผสมระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมนิยมและพัฒนาการทางความคิด หลักการที่สำคัญของทฤษฎีนี้ได้แก่

1. พฤติกรรมส่วนมากของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ โดยมีตัวแบบสำหรับเลียนแบบ
2. มนุษย์มีศักยภาพแห่งการคิดนึก รู้จักสร้างและใช้สัญลักษณ์ รู้จักเห็นและค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่หนุนให้เกิดพฤติกรรมและพัฒนาการ

3. การเสริมแรงมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ แต่บุคคลอาจรับหรือปฏิเสธการเสริมแรงนั้นๆ ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีความสำคัญเหนือการเสริมแรง กระบวนการทางความคิดของบุคคลมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมและเหนือกว่าการเสริมแรง

4. การเรียนรู้ใดๆ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสังคมหลายประเภท ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ฉะนั้น กฎการเรียนรู้แบบคลาสสิกและลงมือกระทำมีขีดจำกัดในการอธิบายพฤติกรรมการเรียนรู้และพัฒนาการของมนุษย์ด้านต่างๆ

5. ทฤษฎีที่มีฐานแนวคิดจากการทดลองจากสัตว์ ไม่สามารถนำมาใช้กับมนุษย์ได้เต็มร้อยเพราะมนุษย์มีชีวิตทางสังคมที่แตกต่างจากสัตว์

6. การเรียนรู้โดยการ “สังเกต” มีความสำคัญยิ่งกว่าการเสริมแรงทางบวกหรือการทำโทษ นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ข้อสังเกตว่า เด็กเรียนรู้พฤติกรรมหลายอย่าง เช่น ภาษาพูด ความก้าวร้าว จริยธรรม วิธีคิด วิธีพูด และอื่นๆ โดยการสังเกตผู้ใกล้ชิด อาทิ พ่อแม่ และเลียนแบบวิธีคิด วิธีแสดงออกจากเขาเหล่านั้น โดยที่การสังเกตและกระบวนการความคิดทำงานร่วมกัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลสังเกตผู้ที่เขาเลือกเป็นแบบอย่างก็จะพยายาม “เลือก” พฤติกรรมต่างๆ ที่เขาต้องการเลียนแบบ เพื่อทำตามกระบวนการสังเกต การเลือก และการทำตามเกิดขึ้นควบคู่กันไปกับระบบความคิด เช่น การตั้งความสนใจ การคัดลอก และการรวบรวมข้อมูล เป็นต้น ในขณะที่นักคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยม เห็นว่า สิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนาการของบุคคล แต่นักคิดกลุ่มนี้เห็นเพิ่มเติมว่า บุคคลมีศักยภาพในการจัดการกับสิ่งแวดล้อม มิใช่เป็นฝ่ายรับอิทธิพลอย่างเดียว และเมื่อเปรียบเทียบแนวคิดนี้กับกลุ่มทฤษฎีรู้คิดแล้ว ทฤษฎีนี้สนใจการเรียนรู้ของมนุษย์ยิ่งกว่ากระบวนการความคิด

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคมของบันดูรา (Bandura)

แนวคิดนี้มี 2 ประการ คือ การเรียนรู้จากการสังเกตเพื่อเลียนแบบ (Observational Learning for Imitation) และ Self-efficacy

1. การเรียนรู้จากการสังเกตเพื่อเลียนแบบ
2. แนวคิดนี้เป็นแนวคิดในยุคแรกๆ ของบันดูระ มีประเด็นสำคัญๆ ดังนี้
  - 2.1 การเรียนรู้เกิดจากการสังเกต หรือเลียนแบบบุคคลที่เป็นตัวแบบ ซึ่งอาจเป็นบุคคลในชีวิตจริง หรือบุคคลในวรรณกรรม วรรณคดี นิทาน รายการโทรทัศน์ การ์ตูน ฯลฯ
  - 2.2 การเรียนรู้ที่เป็นพฤติกรรมถาวรเป็นผลมาจากการได้รับการเสริมแรง
  - 2.3 การเรียนรู้จากการสังเกต เห็นชัดเจนมากในการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของกลุ่มพฤติกรรม

การเลียนแบบเกิดจากการสังเกตตัวแบบการสังเกต ส่งผลให้เกิดการทำงานในระบบความรู้ ความคิด การจดจำ (Cognitive Process) และมีการเสริมแรง อีกทั้งมีปฏิริยาโต้ตอบระหว่างคน-สิ่งแวดลอม แรงจูงใจภายนอก - แรงจูงใจภายในบนพื้นฐานสมรรถภาพทางชีวภาพของบุคคล ดังนั้น กว่าจะเกิดการเรียนรู้และการเลียนแบบ คนต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้- คิดอันซับซ้อน

3. Self efficacy ในยุคหลังๆ บันดูระได้ให้ความสนใจกับแนวคิดที่เรียกว่า “efficacy” มากยิ่งกว่าการเรียนรู้จากการสังเกตเพื่อเลียนแบบ ซึ่งมีคำอธิบายดังนี้

คำว่า “Efficacy” หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์แวดลอม ที่คลุมเครือและยุ่งยากได้มีประสิทธิภาพ การจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้โดยอาศัยองค์ประกอบ 2 ประการได้แก่

1. ทักษะในการจัดการ
2. ความเชื่อในความสามารถของตนว่าจะทำได้สำเร็จซึ่งประการหลังนี้บันดูราเชื่อว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าทักษะในการจัดการ

ความเชื่อดังกล่าวทำให้คนมีความมานะพยายาม มีความอดทนต่อความยากลำบากมีความตั้งใจมั่นที่จะฝ่าฟันอุปสรรคในการประกอบกิจ นอกจากนี้บุคลิกภาพแบบอ่อนแอเพื่อแท้

ดังนั้น คำว่า “Self Efficacy” จึงหมายถึง ความเชื่อในสมรรถนะแห่งตนที่จะประกอบกิจใดๆ ได้เป็นผลสำเร็จ แม้ว่าการไปถึงเป้าหมายอยู่ในสถานการณ์ที่คลุมเครือจัดการได้ยาก มีความเครียดสูง การที่บุคคลใดๆ จะเสริมสร้างสมรรถนะนี้ได้ มีองค์ประกอบ 4 ประการ

1. ตนเชื่อว่าตนสามารถจัดการกับเรื่องราวต่างๆ ได้จนลุล่วง
2. การสังเกตการณ์ประสบผลสำเร็จหรือไม่สำเร็จ จากบุคคลอื่นและเรียนรู้วิธีการจากบุคคลอื่นๆ
3. ชักจูงตนเองด้วยคำที่ให้กำลังใจต่างๆ เช่น “ฉันต้องทำได้” “ฉันมั่นใจ” หรือจากคำให้กำลังใจจากผู้อื่น เช่น “คุณทำได้แน่ๆ” “เราเชื่อว่า你能ทำได้”

4. มีสิ่งกระตุ้นพอเหมาะทั้งระดับกระบวนการ และรูปแบบที่นำมากระตุ้น

คำอธิบายในข้างต้นเป็นคำอธิบาย “Self Efficacy” ในแง่สมรรถภาพที่ตนจะทำได้แต่คำอธิบายนี้ยังรวมถึงการประเมินของขีดความสามารถในส่วนที่ตนทำไม่ได้ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ “Self Efficacy” ของบุคคลทั้ง 2 แ่ง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ซึมซับจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมนรอบตัว ในบ้าน ในชุมชน ในโรงเรียน และในที่ทำงาน อาจรวมถึงในเรื่องจำและทัศนสถานด้วย ดำเนินไปตลอดเวลาที่เราดำรงชีวิตอยู่ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา

ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)

ทราวิส ไฮร์ชี (Travis Hirschi) ได้เสนอแนวความคิดว่า คนเรามีความรู้สึกในจิตใจที่จะกระทำความผิดหรือละเมิดกฎหมายของสังคมอยู่ร่ำไป จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมทางสังคม โดยอาศัย ข้อผูกพันทางสังคมเป็นเครื่องมือสำคัญ ความผูกพันทางสังคมมีปัจจัยอยู่ 4 อย่าง คือ

1. ความผูกพัน (Attachment) หมายถึง ความรู้สึกเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ผูกพันทางครอบครัว เพื่อน โรงเรียน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ-แม่-ลูก พี่-น้อง เพื่อน-เพื่อน

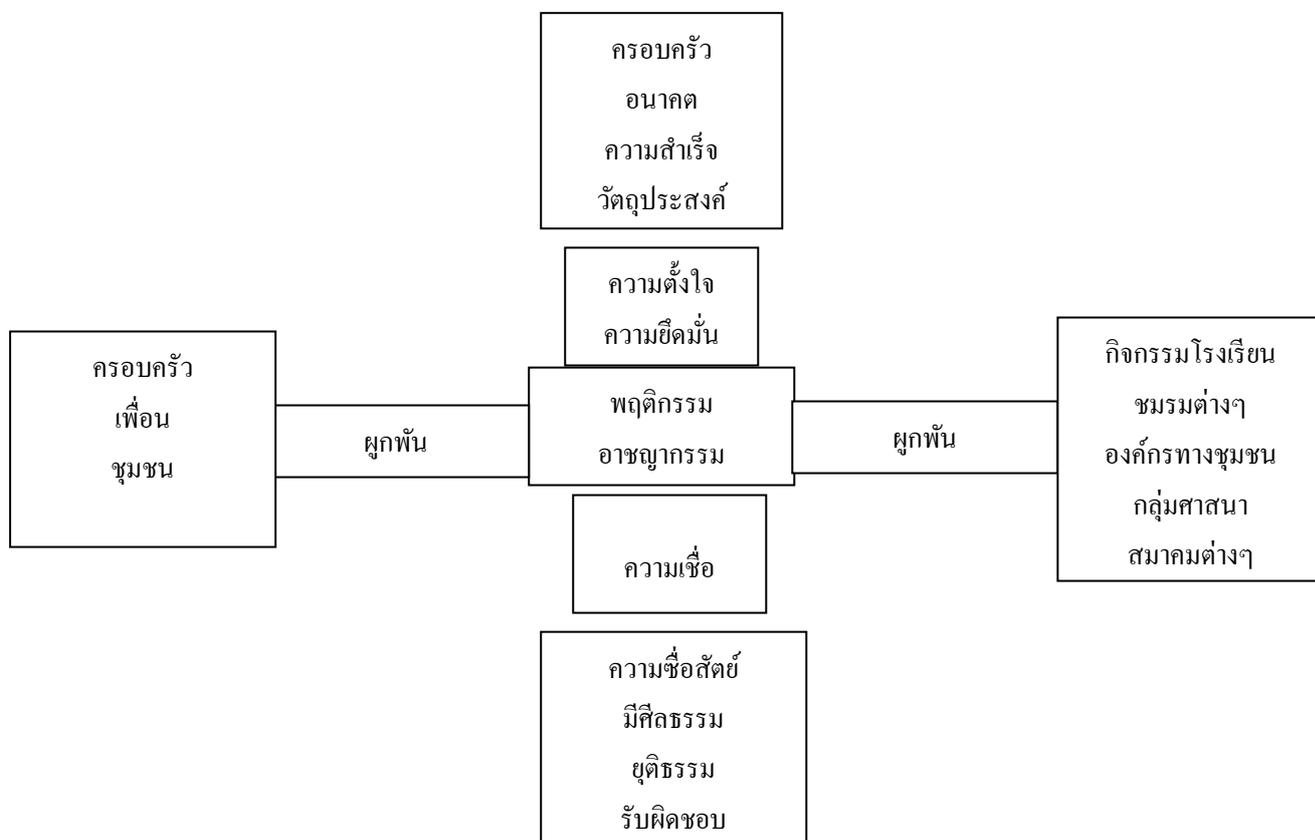
2. ความยึดมั่นหรือความคาดหวังในอนาคต (Commitment) หมายถึง ความตั้งใจ/ยึดมั่นในการสร้างชื่อเสียงให้ครอบครัว เช่น ต้องการสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้จึงตั้งใจเรียนประพฤติตนเป็นเด็กดี

3. การมีส่วนร่วม ความเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นส่วนเกี่ยวข้องกันและกัน เช่น การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกิจกรรมต่างๆ (ทำให้ไม่มีเวลาได้กระทำความผิดกรรมที่ไม่ดีหรือเบี่ยงเบน)

4. ความเชื่อ (Belief) หมายถึง มีความเชื่อในเรื่องเดียวกัน คิดเหมือนกัน คาดหวังเหมือนกัน เช่น เชื่อในเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

เมื่อคนมีความผูกพันทางสังคม จะกระทำความผิดน้อยกว่าคนที่ไม่มีหรือความผูกพันทางสังคมอ่อนแอ เพราะคนที่ผูกพันกับกลุ่มจะรู้สึกไม่อยากทำผิด กลัวว่าจะทำให้คนอื่นที่รักเขา ห่วงใย คิดเสียใจ ผิดหวัง หรือกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับ เป็นต้น

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบของความผูกพันทางสังคม

(ประณีตศิลป์ ผันเผ่าเลิศ, 2549 :24)

ทฤษฎีความต้องการของ เอ เอช มาสโลว์ (A.H. Maslow, 1960: 122)

มาสโลว์ (Maslow, 1960: 122) ได้ศึกษาความต้องการของมนุษย์ว่ามีลำดับความต้องการ 5 ชั้น คือ

1. ความต้องการขั้นพื้นฐานทางร่างกาย (Basic Physiological Needs) ได้แก่ อาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งเป็นความต้องการเบื้องต้น เมื่อได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว จึงจะแสวงหาความต้องการด้านอื่นๆ ต่อไป
2. ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัย (Safety and Security) มนุษย์ทุกคนต้องการได้รับความคุ้มครองจากอันตรายทั้งปวง จากการขู่เข็ญและการสูญเสีย ดังนั้นสิ่งที่เขาต้องการเมื่อเข้าทำงานในสถานประกอบการ คือการประกันความปลอดภัยและความมั่นคง
3. ความต้องการความรัก (Love) เป็นความต้องการความรักจากผู้อื่น และต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นความต้องการทางสังคมก็ได้ (Social Needs)

4. ความต้องการการยอมรับนับถือ หรือความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (Esteem) ประกอบด้วย ความต้องการที่จะมีความเข้มแข็ง เชื้อมั่นในตนเอง ความมีอิสรภาพ เสรีภาพและความต้องการชื่อเสียง ตำแหน่ง ฐานะ การยอมรับและความชื่นชมนับถือจากผู้อื่น

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เป็นความต้องการที่จะพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งด้านความคิดและการสร้างสรรค์ เป็นต้น

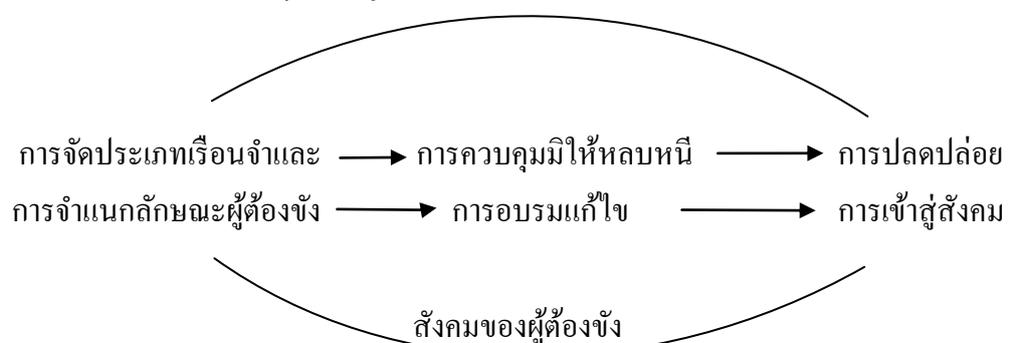
นอกจากความต้องการพื้นฐาน 5 ประเภทดังกล่าวแล้ว มาสโลว์ยังพบว่า ยังมีความต้องการอีก 2 ประเภทรวมอยู่ด้วยเป็นลำดับที่ 6 และที่ 7 ตามลำดับ คือ ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ (Needs to know and understand) เป็นลำดับที่ 6 และความต้องการทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Needs) เป็นลำดับที่ 7

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ

การใช้เรือนจำเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อคนที่ทำผิด ได้มีวิวัฒนาการเป็นเวลายาวเกือบสองศตวรรษ โดยได้มีการนำมาใช้แทนการลงโทษต่อเนื่องต่อตัว เช่น การทรมานหรือการเข็ญตี การใช้เรือนจำในยุคแรกๆ เน้นการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนและข่มขู่ยับยั้ง แต่ต่อมาในระยะหลังได้หันมาเน้นในเรื่องการแก้ไขอบรมให้กลับเข้าสู่สังคม รูปแบบและกิจกรรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำจึงได้เปลี่ยนแปลงไป จากการเน้นการควบคุมอย่างเคร่งครัดมาสู่การจัดกิจกรรม ในเชิงแก้ไข เช่น การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ และการจัดสวัสดิการต่างๆ

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำนั้น อาจแยกพิจารณาเป็นหัวข้อต่างๆ ตามภาพที่ 2.2 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.2 กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ

(ขวัญเรือน แสงภู และลลิตา สุนทรวิภาต, 2546: 11)

กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำดังกล่าวนี้ เริ่มจากการจัดประเภทเรือนจำ การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง การควบคุมมิให้หลบหนี การอบรมแก้ไข ไปจนถึงการปลดปล่อย (ขวัญเรือน แสงภู และลลิตา สุนทรวิภาต, 2546: 11)

การจัดประเภทเรือนจำ

การที่จะควบคุมผู้ต้องขังไว้เพื่อการอบรมแก้ไขนั้น จำเป็นจะต้องมีการจัดประเภทเรือนจำเพื่อแยกปฏิบัติให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังประเภทต่างๆ แต่การจะจัดเรือนจำแยกเป็นประเภทใดบ้างนั้น ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการที่นำมาใช้ในการจัดประเภท

เกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการจัดประเภทเรือนจำที่สำคัญ ได้แก่ เกณฑ์ที่เกี่ยวกับระดับความมั่นคงของเรือนจำ และเกณฑ์การจัดประเภทเรือนจำตามวัตถุประสงค์ของงานเรือนจำซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

การจัดประเภทเรือนจำตามระดับความมั่นคง

การจัดเรือนจำในลักษณะนี้เป็นรูปแบบของการจัดประเภทเรือนจำ ที่ยึดถือเกณฑ์ด้านความมั่นคงแข็งแรงในการควบคุมที่ลดหลั่นไปตามความมั่นคงแข็งแรงของเรือนจำและความร้ายแรงของการกระทำความผิดและระยะเวลาที่ถูกลงโทษ การจัดเรือนจำตามระดับความมั่นคงนี้ นิยมจัด 3 ระดับ คือ

1. เรือนจำระดับความมั่นคงสูง (Maximum Security Prison) เป็นเรือนจำที่เน้นการควบคุมเป็นหลัก ใช้สำหรับคุมขังผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะร้าย มีโทษสูงหรือกระทำความผิดโดยสันดาน เรือนจำประเภทนี้จะประกอบด้วยกำแพงสูง มีเรือนนอนที่เข้มแข็ง จัดห้องขังเป็นสัดส่วนมีอุปกรณ์แข็งแรงและเครื่องมือสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้กระทำความผิดภายในเรือนจำอย่างทั่วถึงรวมทั้งมีเจ้าหน้าที่ถืออาวุธป้อมยาม และเจ้าหน้าที่ตรวจตราดูแลการเข้าออกและควบคุมผู้กระทำความผิดอย่างใกล้ชิด การอบรมและฝึกวิชาชีพแก่ผู้กระทำความผิด ก็จัดดำเนินการเฉพาะภายในเรือนจำและทัณฑสถานเท่านั้น

2. เรือนจำระดับความมั่นคงปานกลาง (Medium Security Prison) เป็นเรือนจำที่มีความมั่นคงรองลงมา เน้นการควบคุมพอสมควร แต่ยังไม่เป็นเรือนจำเปิด ใช้ควบคุมผู้ถูกกระทำผิดที่มีความร้ายแรงน้อยกว่าประเภทแรก หรือเป็นผู้กระทำความผิดที่ผ่านเรือนจำที่มีความมั่นคงสูงมาแล้ว เมื่อโทษลดลงก็นำมาทำการควบคุมไว้ในบรรยากาศที่ผ่อนคลายการควบคุมมากกว่าเรือนจำระดับความมั่นคงสูงสุด การฝึกอาชีพแก่ผู้กระทำความผิดในเรือนจำระดับความมั่นคงปานกลางจะเน้นหนักไปในด้านอุตสาหกรรมภายในเรือนจำและมีการเกษตรบางส่วน

3. เรือนจำระดับความมั่นคงต่ำ (Minimum Security Prison) เป็นเรือนจำที่ไม่ได้เน้นหนักด้านการควบคุม ใช้คุมขังผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษโดยให้อิสระภาพในการเคลื่อนไหวแก่ผู้ต้องขัง โดย

ใช้ระบบให้ผู้ต้องขังรักษาระเบียบวินัย และรับผิดชอบต่อหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการตอบแทนคุณความดีของนักโทษ โดยจะคัดเลือกผู้กระทำผิดที่มีความประพฤติและไว้วางใจได้ไปควบคุมเพื่อเป็นการเตรียมการปลดปล่อยในเรือนจำที่มีความมั่นคงต่ำสุด ซึ่งได้แก่ เรือนจำเปิดหรือเรือนจำชั่วคราว เรือนจำประเภทนี้ไม่มีรั้วไม่มีกำแพงหรือกรงขัง ไม่มีผู้คุมอาวุธ มีแต่รั้วลวดหนาม การฝึกวิชาชีพก็เน้นหนักไปด้านเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมเบาเป็นส่วนใหญ่

การจัดประเภทเรือนจำและทัณฑสถานตามระดับความมั่นคงแข็งแรง เป็นการจัดรูปแบบเรือนจำยึดมั่นในหลักการควบคุมผู้กระทำผิดแบบดั้งเดิม คือมุ่งคำนึงถึงการควบคุมผู้ต้องขังไว้อย่างมั่นคงแข็งแรงเพื่อป้องกันการหลบหนี ทำให้ไม่ได้เน้นในด้านการอบรมแก้ไขเป็นผลให้ผู้คุมขังผู้ต้องขังให้อยู่ร่วมกันภายใต้ระบบการควบคุมที่เข้มงวดกดขี่มากเกินไปจนเป็นอุปสรรคต่อการปรุงแต่งแก้ไขจิตใจผู้กระทำผิด

การจัดประเภทเรือนจำตามประเภทของผู้กระทำผิด

การจัดประเภทเรือนจำตามประเภทของผู้กระทำผิดนี้ เป็นการจัดประเภทเรือนจำโดยมุ่งที่จะอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเป็นหลัก ยิ่งไปกว่านั้นความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุมโดยมุ่งที่จะอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเป็นหลัก ยิ่งไปกว่านั้นความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุมโดยมุ่งควบคุมผู้ต้องขังประเภทต่างๆ ไว้ด้วยกัน เพื่อให้อบรมแก้ไขสอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท การจัดประเภทเรือนจำตามประเภทของผู้กระทำผิดนี้ อาจแยกได้ดังนี้

1. เรือนจำชาย เรือนจำประเภทนี้เป็นเรือนจำที่ใช้คุมขังผู้ต้องขังชายประเภททั่วไปหลายประเภทไว้ด้วยกัน เพียงแต่การจัดแยกแดนผู้ต้องขังประเภทต่างๆ ออกจากกัน เช่น ผู้ต้องขังในคดีประเภทต่างๆ เช่น ผู้ต้องขังในคดีในคดีเกี่ยวกับทรัพย์ ผู้ต้องขังในคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย และผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรม เป็นต้น เรือนจำประเภทนี้นับเป็นเรือนจำที่มีอยู่แพร่หลาย เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำประเภทนี้

2. เรือนจำหญิง หรือทัณฑสถานหญิง เรือนจำหญิงหรือทัณฑสถานหญิงเป็นเรือนจำที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ โดยเป็นการแยกออกจากผู้ต้องขังชายโดยเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในอบรมแก้ไขจะมีแนวทางในการดำเนินการที่แตกต่างจากผู้ต้องขังชาย นอกจากนี้การดำเนินการในการควบคุมและการอบรมแก้ไขจะใช้ผู้หญิงเกือบทั้งหมด เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในทัณฑสถานหญิงต่างๆ มักอยู่ภายนอกกำแพงเรือนจำ ทำหน้าที่บริการ

3. ทัณฑสถานวัยหนุ่ม ทัณฑสถานวัยหนุ่ม เป็นทัณฑสถานที่ใช้คุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่มเพื่อป้องกันการรังแกและการถ่ายทอดนิสัยหรือเทคนิคการกระทำผิดจากผู้ต้องขังที่มีความเชี่ยวชาญ ดังนั้นเพื่อให้การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นพิเศษ จึงเน้นการศึกษาอบรมที่แตกต่างจากผู้ต้องขังทั่วไป

4. ทัศนสถานพิเศษทัศนสถานบำบัดพิเศษ เป็นทัศนสถานที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ติดอาชญากรรม เพื่อให้การบำบัดรักษาผู้ต้องขังเหล่านี้ โดยเฉพาะ ทั้งนี้โดยถือว่าผู้ต้องขังเหล่านี้เป็นผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการบำบัดรักษามากกว่าการลงโทษในฐานะที่เป็นอาชญากร

5. ทัศนสถานเปิด ทัศนสถานเปิด เป็นทัศนสถานที่มุ่งเน้นในเรื่องการเตรียมการปลดปล่อยผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษและจะกลับเข้าสู่สังคมชนบทให้ได้รับการฝึกอาชีพด้านการเกษตร สภาพของทัศนสถานเปิดจึงแตกต่างไปจากเรือนจำปิดโดยทั่วไป กล่าวคือ ทัศนสถานเปิดจะไม่มีกำแพงหรือป้อมยามมีเพียงรั้วลวดหนามธรรมดา โดยมีลักษณะเช่นเดียวกับสวนเกษตรโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ในการใช้ควบคุมผู้ต้องขังแตกต่างไปจากเรือนจำโดยทั่วไป

6. เรือนจำชั่วคราว เรือนจำชั่วคราวเป็นเรือนจำที่ใช้เพื่อกิจการใดกิจการหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นการชั่วคราว เช่น เรือนจำชั่วคราวสำหรับคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี โดยใช้สถานีตำรวจเป็นเรือนจำชั่วคราว หรือเรือนจำชั่วคราวเพื่อการเกษตร เป็นการจัดพื้นที่ด้านการเกษตรสำหรับผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพด้านการเกษตร และประกาศเป็นเรือนจำชั่วคราว ซึ่งอาจเป็นกรณีที่ส่งผู้ต้องขังไปทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับ หรือจะส่งไปประจำเลยก็ได้

7. เรือนจำพิเศษ เรือนจำพิเศษ เป็นเรือนจำที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีหรือคดียังไม่เสร็จเด็ดขาด การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในเรือนจำพิเศษจะแตกต่างไปจากนักโทษเด็ดขาด กล่าวคือ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดียังถือว่าเป็นผู้ที่บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะพิพากษาเป็นผู้กระทำผิด ผู้ต้องขังเหล่านี้จึงมีสิทธิมากกว่านักโทษเด็ดขาดในเรือนจำทั่วไป (นัทธี จิตสว่าง, 2546: 44-47)

การศึกษาอบรมพัฒนาจิตใจทัศนคติผู้ต้องขัง

การลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดอาญาตามคำพิพากษาของศาล เป็นเพียงรูปแบบ หรือวิธีการลงโทษอย่างหนึ่ง ความมุ่งหมายแห่งการลงโทษที่มีมาแต่เดิมนั้น ได้มุ่งถึงในด้านกระทำร้ายตอบแทน แก่แก่นผู้กระทำผิดให้สำนึก หรือชดเชยต่อความผิด จึงได้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในทางทารุณโหดร้าย เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดความหวาดกลัว และเป็นการข่มขู่ผู้อื่นให้หวั่นเกรงต่อโทษทัณฑ์ จะได้ ไม่บังอาจก่ออาชญากรรมขึ้นอีก การคุมขังก็มักจะคุมขังอยู่รวมกัน เพราะถือว่าเป็นวิธีที่ง่ายและประหยัดที่สุด จากผลของการปฏิบัติ ปรากฏว่า วิธีการดังกล่าวไม่ช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับประพฤติเป็นคนดีได้

นอกจากนี้ หากจะพิจารณาในแง่ของจิตวิทยา ตามหลักทฤษฎีสั่งเรือ และการสนองตอบ หรือกฎธรรมชาติที่ว่า มีแรงกดดันมากเท่าใด ก็จะมีแรงตอบเป็นสัดส่วนกันแล้ว ย่อมจะส่งผลกลับในทำนองว่า การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำหรือทัณฑสถาน ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแบบบังคับขู่เข็ญหรือไ้มนุษยธรรม เป็นการช่วยก่อให้เกิดปฏิกิริยาต้านทานจากผู้ต้องขังขึ้นได้ ทั้งในส่วนเจ้าหน้าที่ ก็จะเกิดความเคยชินกลายเป็น ผู้มีสันดานชั่วหายบคาย ปราศจากความเมตตาปราณี เป็นอันว่าได้ก่อให้เกิดผลเสียทั้งสองฝ่าย ผู้ร้าย ไม่ลด เจ้าหน้าที่ก็กลายเป็นผู้ร้ายไปด้วย นักอาชญาวิทยาในปัจจุบัน จึงได้เน้นย้ำถึงจุดมุ่งหมายเพ่งเล็งหนักไปในด้านการปฏิบัติรักษา (Treatment Oriented) ควบคู่ไปกับการควบคุมผู้ต้องขัง (Custody Oriented) เพื่อป้องกันสังคม และฝึกอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจ ผู้กระทำผิด ให้กลับประพฤติตัวเสียใหม่ โดยมุ่งสนองตอบต่อวัตถุประสงค์หลักการสำคัญยิ่ง 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นการป้องกันสังคม โดยการนำตัวผู้ต้องขังมาคุมไว้ มิให้มีโอกาสไปก่อความสงบสุขของสังคมชั่วระยะเวลาหนึ่ง และเป็นการลงโทษตามกฎหมายมุ่งป้องปราม (Deterrence) ของผู้อื่น มิให้ถือเป็นเยี่ยงอย่าง
2. เพื่อแก้ไขปรับปรุงจิตใจผู้ต้องขัง (Rehabilitation) ด้วยวิธีการให้ การศึกษาอบรมทางศีลธรรมจรรยาและวิธีอื่นๆ ที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล อันเป็นหลักการมุ่งสร้าง ความหวังให้ผู้ต้องขังมีศรัทธา ที่จะแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง ไปสู่วิถีชีวิตที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อสังคมภายหลังจากพ้นโทษไปแล้ว
3. เพื่อบรรลुวัตถุประสงค์ดังกล่าว ระบบการปกครองเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดชีวิตความเป็นอยู่ภายในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ให้มีความแตกต่างกับชีวิตความเป็นอยู่นอกน้อยที่สุด ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกว่าเป็นผู้ขาดความรับผิดชอบ หรือความเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มาสู่ระบอบประชาธิปไตย ณ ปี พ.ศ. 2476 กรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญในการให้การอบรมสั่งสอนแก่นักโทษ จึงได้วางระเบียบการอบรมสั่งสอนนักโทษเพื่อเป็นแนวทางให้เรือนจำทั้งหลาย ได้ลงมือปฏิบัติสืบไป เสนอต่อกระทรวงมหาดไทยส่งการไปยังสมุหเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑล (ทุกมณฑล) ว่าด้วยกรมราชทัณฑ์เสนอว่า การอบรมสั่งสอนนักโทษซึ่งได้ดำเนินการทดลองในที่บางแห่งเป็นผลดีใช้ได้ทั่วไป จึงได้วางระเบียบเรื่องนี้ขึ้น เพื่อให้เรือนจำทั้งหลายได้ปฏิบัติ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าอยู่ในนโยบายรัฐบาลและหลักการเดิม ๆ นั้นเอง ให้สมุหเทศาภิบาล สั่งให้ผู้บัญชาการเรือนจำ ถือปฏิบัติตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป

ระเบียบการอบรมสั่งสอนนักโทษมีอยู่ว่าให้จัดขึ้น 3 แผนก คือ

1. แผนกศีลและธรรมอันดี
2. แผนกวิชาสามัญ
3. แผนกวิชาชีพ (กรมราชทัณฑ์, 2525 : 600)

กระบวนการฝึกอบรมผู้ต้องขังที่สำคัญ ได้แก่การมุ่งเน้นย้ำฝึกอบรมด้านการศึกษาสามัญ วิชาชีพ การศึกษาอบรมตามหลักศาสนา ศีลธรรมจรรยาวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชนและหน้าที่พลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ความสว่างทางจิตใจแก่ผู้ต้องขัง ได้ระลึกถึงความผิดพลาดแต่หนหลัง มีความหวังในชีวิตอนาคต และตั้งใจกลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดีสืบไป การฝึกอบรมผู้ต้องขังมีลำดับขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ คือ

1. การส่งเสริมปรุงแต่งจิตใจ บุคลิกภาพ และความสามารถของผู้ต้องขัง ให้กลับประพฤติตนในทางที่เหมาะสม และอยู่ร่วมกับสังคมโดยปกติสุข
2. การส่งเสริม และแนะนำผู้ต้องขังให้มีความรู้ทางวิชาชีพ จนสามารถประกอบอาชีพตามความชำนาญภายหลังการพ้นโทษไปแล้ว
3. การอบรมสั่งสอนผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือเลย ให้มีความรู้พออ่านออกเขียนได้เป็นอย่างน้อย และส่งเสริมให้ผู้ต้องขังที่มีการศึกษามาบ้างแล้วได้มีโอกาสศึกษาในระดับสูงๆ เพิ่มเติมต่อไป
4. การฝึกฝนผู้ต้องขังให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในระหว่างถูกคุมขัง ด้วยการจัดให้มีการเล่นกีฬากลางแจ้ง จัดงานอดิเรก (Hobby Shops) จัดกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับศิลปะและการบันเทิง เป็นต้น

สำหรับ การฝึกอบรมจิตใจ และจริยศาสตร์แก่ผู้ต้องขัง จำเป็นต้องใช้แนวทางปฏิบัติที่แตกต่างไปตามลักษณะความเหมาะสมหรือความสนใจของผู้ต้องขังดังนี้ คือ

การอบรมทางสังคมศึกษา

การอบรมทางสังคมศึกษา เพื่อสั่งสอนขัดเกลาจิตใจผู้ต้องขัง ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี มีอนุศาสนาจารย์เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน แยกการอบรมออกเป็นกรอบรมรายตัวกรอบรมหมู่เฉพาะฐานโทษ การอบรมทั่วไป การอบรมผู้ต้องขังเข้าใหม่ หรืออบรมก่อนพ้นโทษทั้งยังได้มีการอบรมเป็นพิเศษในวันสำคัญต่างๆ โดยพระภิกษุสงฆ์และนักบวชในนิกายต่างๆ อีกด้วย เช่น วันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของชาติ และวันเฉลิมพระชนพรรษา เป็นต้น กระบวนการอบรมทางสังคมศึกษา ประกอบด้วย การอบรมส่งเสริมจงใจให้ผู้ต้องขังสำนึกถึงความผิด และแนวทางแบบอย่างการประพฤติเป็นพลเมืองดีในรูปแบบการอบรม ดังนี้ คือ

การอบรมทางจิตใจ

นับเป็นการอบรมบ่มนิสัยแก่ผู้ต้องขัง ทั้งในลักษณะการอบรมเฉพาะตัว และอบรมแบบกลุ่ม (Group Methods) ประมาณกลุ่มละ 5-10 คนหรือกลุ่มย่อยเพื่อมุ่งหวังจะแก้ไขพัฒนาจิตใจ และพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมให้กลับความประพฤติเป็นพลเมืองดี เป้าหมายวิธีสำคัญ ที่เจ้าหน้าที่ใช้ในการอบรม ก็คือ จะต้องชักจูงกล่อมเกล่าจิตใจผู้ต้องขัง ให้มองโลกในแง่ดี และมีความเข้าใจว่าเจ้าหน้าที่เป็นผู้หวังดีต่อผู้ต้องขัง ด้วยการใช้ปฏิบัติที่แสดงความเห็นอกเห็นใจในเคราะห์ของผู้ต้องขัง และใช้หลักยึดหยุ่นและความมีเหตุผลปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ภายในกรอบแห่งกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่ทางกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด รวมทั้ง การใช้หลักวิปัสสนากรรมฐาน ช่วยในการอบรมจิตใจตามความสนใจของผู้ต้องขังด้วย

การอบรมทางศาสนาและศีลธรรม

เป็นการอบรมผู้ต้องขัง ด้วยการใช้หลักแนวคำสอนตามลัทธิทางศาสนา และศีลธรรมอบรมเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับความประพฤติเป็นคนดีตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ละทิ้งกิเลส และหลีกเลี่ยงจากอบายมุขต่างๆ เช่น ผู้ต้องขังที่นับถือพุทธศาสนา ได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนามาสั่งสอน หรือเมื่อมีปาฐกถาธรรมทางวิทยุกระจายเสียง ก็จะเปิดวิทยุให้ฟัง ถ้าเป็นผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอิสลาม ก็อนุญาตให้ถือบวชตามศาสนาอิสลาม เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมผู้ต้องขังไทยขณะนี้ ได้มุ่งเน้นการอบรมทางศาสนามากเป็นพิเศษ เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน นอกจากจะได้มีการอบรมโดยอนุศาสนาจารย์ของกรมราชทัณฑ์ โดยตรงแล้ว ยังได้ขอให้พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ อนุเคราะห์จัดพระภิกษุสงฆ์ หรือวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ช่วยอบรมธรรมะแก่ผู้ต้องขังเป็นประจำ และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความรู้ธรรมศึกษาสอบธรรมศึกษาตรี ตามแนวการสอบพระปริยัติธรรมสนามหลวง เพื่อหวังผลในการอบรมจิตใจเป็นการเพิ่มเติมอีกสถานหนึ่งด้วย

การใช้หลักศาสนาสั่งสอนสามารถอำนวยผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง อันเป็นเนื่อมานุญแก่ผู้ต้องขังผู้ยากไร้ เพราะทุกศาสนาต่างก็มุ่งสอนให้บุคคลกระทำความดี และละเว้นจากความชั่ว ย่อมจักโน้มน้าวจิตใจผู้ต้องขัง ให้กลับประพฤติตนเป็นคนดีได้ง่ายยิ่งขึ้น นักสังคมวิทยาที่มีความเห็นว่าการใช้ลัทธิอบรมผู้ต้องขัง มีผลอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังปฏิบัติตนอยู่ในกรอบบรรทัดฐานที่ทางการได้กำหนดไว้ และเป็นการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังรู้จักปกครองตนเอง ในลักษณะทำนองรูปแบบวิธีการควบคุมสังคมอุปนัย หรือนอกแบบพิธีการ (The Informal Social Control) นับเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยส่งเสริม ให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และการปกครองเรือนจำเป็นไปอย่างราบรื่น ทั้งยังเป็นการสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะนำในเรื่องเกี่ยวข้องของสหประชาชาติข้อ 41 และข้อ 42 ซึ่งมีหลักการสำคัญ สรุปดังนี้

1. ในเรือนจำที่มีผู้ต้องขังนับถือลัทธิศาสนาเดียวกัน มีจำนวนมากพอ ควรที่ทางการจะแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนานั้น ๆ ให้ปฏิบัติหน้าที่อนุศาสนาจารย์ ถ้าปริมาณผู้ต้องขังและโอกาสอำนวยให้ ก็ควรที่จะกำหนดให้มีอนุศาสนาจารย์ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเต็มเวลาในรูปลักษณะเดียวกันการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำทั่วไป
2. ควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนา ที่ได้รับแต่งตั้งแล้วนั้น ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามกำหนดโดยสม่ำเสมอ และมีโอกาสเยี่ยมเยียนปลอบใจผู้ต้องขังตามลัทธิศาสนาในเวลาอันสมควรโดยลำพังได้
3. ควรให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ประกอบพิธีกรรมตามลัทธิศาสนาที่เรือนจำจัดบริการขึ้น เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้ต้องขังเท่าที่สามารถจะทำได้ และยินยอมให้ผู้ต้องขังมีสิทธินำหนังสือเกี่ยวกับพิธีกรรม และคำสั่งสอนทางศาสนา อันเป็นที่เชื่อถือศรัทธาไว้ในครอบครองได้

การอบรมทางวัฒนธรรมและจริยศาสตร์

เป็นการมุ่งฝึกรวมบ่มนิสัย (Socialization) ให้ผู้ต้องขังมีระดับมาตรฐานความประพฤติ เช่นเดียวกับสุจริตชนทั่วไป เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนมากเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมกระเจิดไปนทาง “ว่างเว้นต่อศีลธรรม” (Moral Vacuum) และมีนิสัยจิตใจกระด้างผิดปกติธรรมดา ยากต่อการแก้ไข ทั้งโดยข้อเท็จจริง ผู้ต้องขังก็ไม่อาจที่จะถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยวออกจากสังคม โดยสิ้นเชิงได้ จึงเป็นภาระรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ เรือนจำและทัณฑสถานที่จะต้องเสริมสร้างเรือนจำให้มีลักษณะเป็นชุมชนเพื่อการบำบัดรักษา (Prison as Therapeutic Community) ดำเนินการอบรมผู้ต้องขังให้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งชาติและค่านิยมของสังคม ทั้งนี้ เพื่อจะได้เป็นอุปกรณ์แก่กุลให้ผู้ต้องขัง ได้กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดีเมื่อพ้นโทษไปแล้ว

โดยที่ การฝึกรวมบ่มจิตใจผู้ต้องขัง ในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าวมีลักษณะเป็นนามธรรมที่มองเห็นได้ยาก จึงไม่อาจที่จะวัดผลได้อย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตามหากอนุมานจากการรักษาระเบียบวินัย และความสงบเรียบร้อยทางการปกครอง เรือนจำและทัณฑสถานที่เป็นไปโดยปกติ มีความสงบราบรื่น ก็เท่ากับเป็นการบ่งชี้ถึงผลดีแห่งการอบรมทั้ง โดยตรงและปริยายส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชาสามัญ

เนื่องจากได้ปรากฏว่า ผู้ต้องขังที่ถูกส่งมาควบคุมไว้ในเรือนจำและทัณฑสถาน ส่วนมากเป็นผู้มีระดับการศึกษาต่ำ นับเป็นลักษณะอาการที่แสดงให้เห็นว่าความโง่เขลาเบาปัญญา เป็นมูลเหตุแห่งการกระทำผิดอย่างหนึ่ง ฉะนั้น การจัดการศึกษาส่งเสริมสุขภาพพลามัยเพื่อสร้างเสริมผู้ต้องขังให้มีความรู้สึก ตำนึกผูกพันรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีร่างกายสุขภาพจิตปกติจึงเป็นภารกิจสำคัญยิ่ง ขึ้นตอนและกระบวนการให้การศึกษแก่ผู้ต้องขังมีดังนี้

ในระยะแรก เป็นการมุ่งเน้นให้การศึกษาอบรมแก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือเลยจนอ่านออกเขียนได้เป็นอย่างน้อย ดังเช่น การราชทัณฑ์ในประเทศสเปน ได้กำหนดว่า “การจัดชั้นเรียนแก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือให้ถือเป็นภาคบังคับ” (Prisons Classes for literates are Compulsory) การสอนมุ่งเน้นให้ มีความรู้เกี่ยวกับการคิดเลข สุขศึกษา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และหน้าที่พลเมืองดี ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นมูลฐาน (Fundament Education) เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้เจตียุทธศาสตร์พอที่จะใช้สติปัญญาขบขึงไตร่ตรอง และจะได้มีความสำนึกตนไม่คิดไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก เมื่อผู้ต้องขังได้รับการศึกษาในระดับมีความรู้พอสมควร หากยังสนใจจะทำการศึกษาต่อไป ทางกรมเรือนจำก็จะส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสศึกษาสูงขึ้นจนถึงขั้นได้รับประกาศนียบัตร เฉพาะในประเทศอังกฤษได้ตระหนักถึงการส่งเสริมการศึกษาของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน อย่างยิ่ง โดยการจัดศึกษาแก่ผู้ต้องขังตามความสนใจ และความเหมาะสมของผู้ต้องขังอย่างกว้างขวาง สำหรับการศึกษารุ่นต้นเป็นการมุ่งให้การศึกษาแบบฟื้นฟูแก้ไข (Remedial Education) รวมทั้งได้ จัดระบบการศึกษาก้าวหน้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการศึกษาของบุคคลภายนอกทั่วไปเพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังทำการศึกษาในสถานบันการศึกษาภายนอกตาม “โครงการศึกษามหาวิทยาลัยที่ไม่มีกำแพง” (A University Without Walls Programs) และในเรือนจำทุกแห่งได้จัดบริการห้องสมุดที่สมบูรณ์แก่ผู้ต้องขัง ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่การศึกษาท้องถิ่น (The Local Education Authorities) ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการในการจัดสรรครูทำการสอนเต็มเวลาแก่นักโทษใน เรือนจำ ฝ่ายราชทัณฑ์รับผิดชอบในการศึกษาทางหลักสูตรไปรษณีย์ รวมทั้งสิ้น 5,000 คน หรือ ประมาณหนึ่งในสี่ของผู้ต้องขัง

สำหรับสหรัฐอเมริกาปัจจุบันได้มุ่งส่งเสริมการศึกษารุ่นปฐมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา (The Elementary and Secondary Education) แก่ผู้ต้องขังเป็นการทั่วไป รวมตลอดถึงการส่งเสริม การศึกษารุ่นอาชีพสำหรับผู้ต้องขังผู้ใหญ่ (A-Career-based Adult Basic Education for Corrections) การศึกษาระดับสูงและระดับวิทยาลัยในชุมชน (Higher Education and Community College) ตาม ความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง เป็นรายบุคคลเพื่อมุ่งหวังจะใช้กระบวนการศึกษา เป็นหลักการอบรม แก้ไขผู้ต้องขังให้กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี ที่ยังได้ “กำหนดโครงการพัฒนาทดสอบการศึกษา ผู้ต้องขังไปในทัณฑสถาน” (General Education Development Testing Programs in a Penal Institute) เมื่อมุ่งวัดผลและหยั่งรู้ถึงประสิทธิภาพหรือความบกพร่องในการให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังอีกด้วย จากการสำรวจข้อมูล การศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วสหรัฐอเมริกามีผู้ต้องขัง ทำการศึกษาในระดับสูง จำนวนร้อยละ 25 ของผู้ต้องขังทั้งสิ้น

การฝึกวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนการปลดปล่อยผู้ต้องขัง

การฝึกวิชาชีพ และการใช้แรงงานผู้ต้องขังเป็นมาตรการปฏิบัติที่สืบเนื่องกับการพัฒนาความรู้ในวิชาชีพ ผนวกไปพร้อม ๆ กับการศึกษาวิชาสามัญและการอบรมหรือพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง เพื่อให้มีความพร้อมในการที่จะปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีภายหลังจากครบกำหนดพ้นโทษ หรือการปลดปล่อยตามหลักทัณฑ์ปฏิบัติ ดังมีรายละเอียดที่ต้องพิจารณาเป็นข้อ ๆ ไปคือ

1. การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นสิ่งจำเป็นและได้กำหนดเป้าหมายไว้อย่างแน่ชัดว่าเป็น มาตรการเสริมการควบคุมการรักษาระเบียบวินัยและที่สำคัญที่สุดก็คือ การช่วยให้ผู้ต้องขังมีความรู้ และความสามารถในการประกอบอาชีพ

2. การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจำต้องสอดคล้องกับประเภทของผู้ต้องขังเสมอไป เป็นต้นว่า การใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดจะต้องแตกต่างไปจากคนต้องขังและคนระหว่าง

3. การฝึกวิชาชีพหรือการใช้แรงงานผู้ต้องขังจะต้องจัดให้เหมาะสมกับกำหนดโทษ ความรู้ ความชำนาญ ความสนใจ คุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวของผู้ต้องขังและสภาพการแห่งเรือนจำ และทัณฑสถาน รวมถึงแหล่งวัตถุดิบและการตลาดพร้อม ๆ กันไปด้วย

4. การทำงานของผู้ต้องขังต้องกำหนดชั่วโมงการทำงานและกำหนดวันหยุดงานในระบบมาตรฐานตามที่ทางราชการกำหนดไว้

5. การใช้แรงงานและการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังต้องพิจารณาถึงผลตอบแทนต่อการทำงานของผู้ต้องขังนั้น ๆ ทั้งในลักษณะของรางวัลปันผลและในด้านสวัสดิการอันเกี่ยวเนื่องกับการใช้แรงงานในการฝึกวิชาชีพตามควรแก่กรณี

6. การฝึกวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขังต้องคำนึงถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบหลากหลายในการฝึกวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติ กับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล (ประเสริฐ เมฆมณี, 2532 : 320)

การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เป็นกระบวนการปฏิบัติที่มีความสำคัญยิ่งต่อเนื่องสัมพันธ์กับการศึกษาอบรมจิตใจผู้ต้องขังเพื่อเปลี่ยนทัศนคติในการดำรงชีวิตที่มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ภายหลังจากพ้นโทษไปแล้ว เนื่องจากว่าผู้ต้องขังส่วนมากเป็นผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง หรือขาดฝีมือในการทำงานและมีสติผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์ค่อนข้างสูง การฝึกวิชาชีพเพื่อมุ่งให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพได้อย่างจริงจังนับเป็นเป้าหมายสุดยอดของการส่งเสริมผู้ต้องขังให้ กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี การดำเนินงานฝึกวิชาชีพในเรือนจำ และทัณฑสถาน นานาอารยประเทศนิยมใช้วิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification of Prisoner) ซึ่งได้แก่ การใช้กระบวนการศึกษาประวัติความเป็นมาทำการวิเคราะห์ประวัติ และวางแผนปฏิบัติอบรมฝึกวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยคำนึงถึงการขัดเกลานิสัยผู้ต้องขังและ

ประโยชน์ในทางควบคุม เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้ทางวิชาชีพและเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องขังอยู่ว่างงานหรือมีจิตใจฟุ้งซ่านก่อความไม่สงบในทางปกครองหรือหลบหนีจากการควบคุมอีกด้วย เหตุผลความจำเป็นในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังนี้ อาจารย์อภินา ภมรบุตร ได้ให้ทรรศนะไปถึงจุดหมายของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังประกอบด้วยวัตถุประสงค์ สำคัญ 4 ประการคือ

1. เหตุผลความจำเป็นทางป้องปรามอาชญากรรม ผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ และทัณฑสถานถือว่าเป็นผู้ประทุษร้ายต่อสังคม ถ้าจะนำบุคคลเหล่านี้มาคุมขังไว้โดยให้อยู่เฉยๆ มิได้มีการฝึกฝนการทำงานบ้างแล้ว ก็ดูเหมือนว่าความหมายแห่งการเข้ามามีชีวิตอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จะไม่มีความลำบากแต่ประการใดเลย ความหวาดกลัวของบุคคลที่จะคิดกระทำความผิดต่อไปก็ไม่มี จึงเป็นเหตุให้มีการประทุษร้ายและอาชญากรรมเกิดขึ้นไม่รู้จักหยุดหย่อน ฉะนั้น การใช้แรงงานผู้ต้องขัง หรือการให้ผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งจะมีผลต่อการป้องปราม (Deterrence) มิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง ทั้งการที่ผู้ต้องขังไม่ยอมทำงาน หรือไม่เอาใจใส่ในการทำงาน โดยเจตนา ถือว่าเป็นความผิดวินัยอย่างหนึ่ง โดยนัยนี้ ความเหนื่อยยากของงานและการเข้มงวดกวดขันในการทำงานจึงเป็นเหตุหนึ่ง ที่ยังความเกรงกลัวให้แก่ผู้ต้องขังที่ยังมุ่งประทุษร้ายต่อสังคม ตามหลักการป้องปรามข่มขวัญมิให้เป็นเยี่ยงแก่ผู้อื่นนั่นเอง

2. เหตุผลความจำเป็นทางเศรษฐกิจ วิธีการที่จะให้ผู้ต้องขังถูกควบคุมโดยรัฐเป็นผู้เลี้ยงดู ออกค่ากินอยู่หลับนอนให้ เป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งนี้ ก็เพราะบุคคลผู้มีเสรีภาพ และสุจริต ยังต้องทำกิจการงานเพื่อเลี้ยงชีพและครอบครัวอย่างเต็มกำลัง ทั้งรัฐต้องรับภาระในการดำเนินการควบคุมผู้ต้องขังเป็นอันมาก เช่น ค่าอาหาร ค่าเครื่องแต่งกาย เงินเดือนเจ้าหน้าที่ และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดจำเป็นอื่นๆ เมื่อรัฐจำต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการดำเนินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเช่นนี้ จึงจำเป็นจะต้องหาخذใช้เท่าที่สามารถจะทำได้ โดยใช้แรงงานผู้ต้องขังประกอบการงาน และผลิตสิ่งของต่างๆ จำหน่าย เพื่อหารายได้เป็นทุนหมุนเวียนในการฝึกวิชาชีพ ทั้งยังมีการจ่ายเงินรางวัลปันผล หรือค่าจ้างแรงงานตอบแทนผู้ต้องขังที่สนใจในการฝึกวิชาชีพนั้นๆ โดยมุ่งเป็นการสงเคราะห์ สร้างเสริมคุณค่าแห่งการทำงานของผู้ต้องขังประกอบกันไปด้วย

3. เหตุผลความจำเป็นทางส่วนตัวของผู้ต้องขัง การให้ผู้ต้องขังทำงานเป็นการขัดเกลานิสสัย และเป็นการฝึกอบรมให้ผู้ต้องขังมีความรู้ในการฝึกอบรมให้ผู้ต้องขังมีความรู้ในการประกอบอาชีพ ผู้ต้องขังส่วนมากที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานมักเป็นผู้ที่มีความเกียจคร้าน ไม่พยายามประกอบอาชีพ หาเลี้ยงครอบครัว จึงเป็นเหตุให้ต้องก่อกรรมทำเข็ญประทุษร้ายต่อผู้อื่น ผู้ต้องขังที่มีลักษณะเกียจคร้านในการงานนี้ งานที่ใช้ให้ทำจะต้องเป็นงานลักษณะบังคับควบคุมอย่างใกล้ชิด

และควรเป็นงานที่ใช้กำลังกายด้วย เช่น งานโยธาหรือฝึกวิชาชีพทางเกษตรกรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาให้ผู้ต้องขังมีนิสัยขยันหมั่นเพียร จะได้ประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ส่วนผู้ต้องขังอื่นๆ ที่มีความตั้งใจในการอบรมแต่ยังไม่มีความรู้ทางวิชาชีพ ก็จำเป็นต้องฝึกวิชาชีพ

ระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขัง (the System of Prison Labour) ที่ได้ถือปฏิบัติอยู่ในวงงาน การราชทัณฑ์ นานาอารยประเทศมีลักษณะเป็นการพัฒนาการในรูปแบบการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ที่น่าสนใจอยู่มาก ดังนี้

1. ระบบสัญญาเหมาแรงงาน (The Contract System) เป็นรูปแบบการใช้แรงงาน ผู้ต้องขังในสมัยแรกเริ่ม นิยมปฏิบัติในระหว่าง ปี ค.ศ. 1970 – 1865 อันเป็นระบบวิธีการให้เอกชน ทำสัญญาเหมาแรงงานนักโทษออกไปทำงานภายนอกเรือนจำ และเป็นผู้รับผิดชอบจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และให้คำแนะนำนักโทษเกี่ยวกับวิธีการทำงานผลิตสินค้าที่เหมาว่าจ้าง นั้น ๆ ในฐานะที่เอกชนเป็นนายทุนผู้ประกอบการผลิต เจ้าหน้าที่เรือนจำมีหน้าที่เพียงแต่ รับผิดชอบควบคุมมิให้ผู้ต้องขังหลบหนีเท่านั้น การใช้แรงงานผู้ต้องขังในระบบนี้ถือเป็นการเอารัด เอาเปรียบแรงงานนักโทษ เนื่องจาก เอกชนผู้ทำสัญญาจ้างส่วนมากมุ่งหวังประโยชน์ หรือผลผลิต โดยการเร่งรัดนักโทษให้ทำงานให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ภายในระยะเวลาที่ว่าจ้างอันจำกัดนั้น เพื่อหวัง ผลกำไร ยิ่งกว่าการฝึกวิชาชีพที่แท้จริง การใช้แรงงานประเภทนี้จึงไม่เป็นที่นิยมปฏิบัติอีกต่อไปแล้ว

2. ระบบรับจ้างทำงานเป็นชิ้น (The Piece Price System) เป็นระบบการใช้แรงงาน ผู้ต้องขังที่ถือกำเนิดมีขึ้นในระยะแรกเริ่ม เช่นเดียวกับระบบการทำสัญญาเหมาแรงงาน สาธารณชน ของการใช้แรงงานระบบรับจ้างทำงานเป็นรายชิ้น นับเป็นรูปแบบการใช้แรงงานผู้ต้องขัง โดยผู้จ้าง จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องจักรใช้ผลิต แบบว่าจ้างเป็นรายชิ้น โดยนายจ้างไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใน การผลิตแต่อย่างใด เนื่องจากการใช้แรงงานนักโทษในระบบนี้เป็นการใช้แรงงานฝึกวิชาชีพ ผู้ต้องขังภายในบริเวณ โรงงานฝึกวิชาชีพของเรือนจำโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นผู้ให้การฝึกอบรมวิชาชีพ แก่ผู้ต้องขัง ควบคุมตรวจสอบการผลิต จนถึงขั้นผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูปแล้วส่งมอบผลิตผลนั้น ๆ ให้แก่ผู้สั่งจ้างทำงานโดยนักโทษได้รับค่าจ้างเป็นรายชิ้น ตามอัตราค่าจ้างแรงงานที่ยุติธรรมเหมาะสม การใช้แรงงานระบบนี้ได้ริเริ่มปฏิบัติอย่างกว้างขวางในเรือนจำวอลนัท สตรีท แห่งมลรัฐเพิลลาเดเฟีย (Walnut Street in Philadelphia) เมื่อปี ค.ศ. 1790 จนเป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไป หลักการปฏิบัติ นับเป็นการสอดคล้องกับหลักการฝึกวิชาชีพที่กำหนดไว้ในข้อ 73 (2) แห่งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในเรื่องเกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติที่ได้บัญญัติ ว่า “การใช้ผู้ต้องขังรับจ้างทำงาน เอกชนภายนอก ซึ่งไม่ใช่งานของเรือนจำ หรือเกี่ยวเนื่องกับ ทางราชการ จะต้องให้อยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานเรือนจำ ตลอดเวลา ทั้งผู้ว่าจ้าง

แรงงานผู้ต้องขังจะต้องจ่ายค่าแรงงานในอัตราปกติ ให้แก่ทางการเรือนจำเป็นสัดส่วนกับผลิตผลแห่งการใช้แรงงานผู้ต้องขังนั้น”

3. ระบบเช่าแรงงาน (The Lease System) เป็นลักษณะการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ที่เป็นผลเสียต่อการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เช่นเดียวกับ ระบบสัญญาเช่าแรงงาน ดังกล่าวมาแล้ว ระบบนี้ ได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในมลรัฐแมซซาชูเซต เมื่อปี ค.ศ. 1798 และได้ถูกยกเลิกการปฏิบัติอย่างสิ้นเชิง ในทุกมลรัฐ เมื่อ ปี ค.ศ. 1936 การใช้แรงงานระบบนี้ ถือเป็นการเช่านักโทษออกไปทำงาน ภายนอกเรือนจำ โดยผู้เช่าจ่ายค่าจ้างผู้ต้องขังทำงาน เป็นรายตัวรวมทั้งเป็นผู้จัดหาวัสดุการผลิต จัดการควบคุม กำหนดระเบียบวินัยและการทำงานของผู้ต้องขังตลอดจนจัดหาอาหารเลี้ยงดู ผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างทำงานรับจ้างจากประสบการณ์ที่ผ่านมามักจะปรากฏว่าผู้เช่าแรงงานได้ เอารัดเอาเปรียบโดยใช้นักโทษทำงานอย่างหนักเสมือนทาสในเรือนเบี้ย และมีการบังคับเร่งรัด การทำงานจนเกินอัตราการทำงานปกติ เพื่อมุ่งแสวงหาประโยชน์จากผู้ต้องขังให้มากที่สุดเท่าที่จะ มากได้ การใช้แรงงานระบบนี้ จึงเรียกขานอีกชื่อหนึ่งว่า “ระบบแรงงานทาสซึ่งใช้แรงงานเกี่ยวกับ ในลักษณะลูกโซ่ จนผู้ต้องขังไม่มีโอกาสหยุดนิ่ง” (The Slavery or the Chain Gangs)

4. ระบบรัฐจัดใช้แรงงานนักโทษ (The Public or State Account System) เป็นระบบ ใช้แรงงานผู้ต้องขัง ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เรือนจำโดยเฉพาะ วิศวกรรมการของการใช้แรงงานระบบนี้ ได้ถือกำเนิดจากการราชทัณฑ์แห่งสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1800 และได้ขยายไปสู่การราชทัณฑ์นานาชาติรวมทั้งประเทศไทยด้วยหลักการ ใช้ แรงงานผู้ต้องขังระบบนี้ เป็นการมอบหมายให้เรือนจำจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การผลิต กำหนดรูปแบบ การผลิต เพื่อนำสินค้าที่ผลิตแล้วออกจำหน่ายในท้องตลาดเสรี (Open Market) ในราคาข้อมเยา เพื่อหารายได้บำรุงใช้เป็นประโยชน์ต่อการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยทาง เรือนจำจะต้องแบ่งเงินรางวัลปันผลให้แก่ผู้ต้องขัง ผู้ใช้แรงงานผลิตสินค้านั้น ๆ ตามคุณค่าแห่ง การทำงาน ซึ่งถึงแม้จะเป็นเงินจำนวนน้อย แต่ก็มิใช่ประโยชน์แก่ทางการเรือนจำและผู้ต้องขังที่ สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในเรื่องที่ เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ ข้อ 72 (2) ซึ่งบัญญัติว่า “การใช้แรงงานผู้ต้องขัง จักต้องคำนึงถึง ผลประโยชน์จากการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง ยิ่งกว่าการแสวงหาผลกำไรที่เรือนจำจะได้จากการฝึก วิชาชีพนั้น ๆ” และข้อ 73 (1) ก็ได้บัญญัติว่า “การใช้แรงงานอุตสาหกรรมและกิจกรรมของ ผู้ต้องขังนั้น ควรที่เรือนจำจะดำเนินการเองโดยตรงไม่ใช่ทำสัญญาจ้างกับเอกชน”

5. ระบบแรงงานรัฐถือกุศลหรือรัฐใช้ผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ (The State Use System) เป็นรูปแบบการใช้แรงงาน ที่รัฐสั่งจ้างเรือนจำให้ผลิตสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ แก่หน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจแทนที่จะไปซื้อจากบริษัทห้างร้านของเอกชนภายนอก เช่น การสั่งทำโต๊ะเก้าอี้ใช้

ในราชการ โตะเก้าอี้นักเรียน เครื่องแบบราชการ ทหาร หรือตำรวจ ฯลฯ นับเป็นการประหยัดเงินของ รัฐในการใช้สินค้าราคาถูก ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังโดยตรง และมีการ แบ่งเงินรางวัลปันผลให้แก่ผู้ต้องขังตามที่กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ทางการเรือนจำโดย อนุมัติของเจ้าหน้าที่ส่วนกลางได้กำหนดไว้ โดยเหตุนี้เองระบบแรงงานรัฐเกือบกลายเป็นระบบ การใช้แรงงานที่นิยมอย่างกว้างขวางยิ่ง ทั้งในประเทศภาคพื้นยุโรป สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และ ประเทศมาเลเซียก็ได้สนับสนุนระบบแรงงานรัฐเกือบอยู่อย่างมาก

นักอาชญาวิทยา ให้ความเห็นยุดีว่า “การใช้แรงงานผู้ต้องขังระบบรัฐเกือบ เป็นที่สุด” (The Most Rational and Hopeful Prison Labour System is the State-Use) ทั้งยังเป็นการสอดคล้อง กับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องของ สหประชาชาติ ข้อ 76 ซึ่งระบุว่า “การใช้แรงงานผู้ต้องขังจะต้องมีการจ่ายค่าตอบแทนที่เที่ยงธรรม ควรจะกันเงินรางวัลปันผลให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อซื้อสิ่งของใช้สอยจัดส่ง ไปให้ครอบครัวและสะสมไว้ มอบให้แก่ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ”

6. ระบบใช้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อกิจการสาธารณะ (The Public Works and Ways System) เป็นระบบใช้แรงงานผู้ต้องขัง โดยการสนับสนุนร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับเรือนจำและหน่วยงาน ราชการอื่น ๆ เพื่อนำผู้ต้องขังออกไปทำงานบริการสาธารณะภายนอกสถานที่ควบคุมเพื่อสร้างเสริม ความสุข ความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม เป็นต้นว่า การใช้แรงงานผู้ต้องขังก่อสร้างซ่อมแซม อาคารสถานที่ราชการ ก่อสร้างซ่อมแซมถนนหนทาง สะพาน เขื่อนกั้นน้ำ ทางระบายน้ำ ปรับปรุง บำรุงสวนสาธารณะ รวมถึงการปลูกดูแลรักษาป่าไม้ และระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังดังกล่าว นี้ เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในหลายประเทศขณะนี้ เช่น ในประเทศออสเตรเลียได้นิยมใช้แรงงาน ผู้ต้องขังปลูกบำรุงรักษาพันธุ์ป่าไม้ หรือในประเทศภาคพื้นยุโรป และสหรัฐอเมริกาก็ได้นิยมใช้ แรงงานผู้ต้องขังพัฒนากิจการสาธารณะตามความจำเป็นเช่นกัน

7. ระบบใช้แรงงานผู้ต้องขังทำงานเอกชนภายนอกก่อนการปลดปล่อย (The Private Pre-release System) เป็นรูปแบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังขั้นพัฒนา ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นภายหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการริเริ่มของประเทศในภาคพื้นยุโรปรวม 6 ประเทศ คือ เดนมาร์ก ฝรั่งเศส นอร์เวย์ เนเธอร์แลนด์ สวีเดน และอังกฤษ หลักการใช้แรงงานผู้ต้องขังลักษณะนี้ ประกอบด้วย การคัดเลือกผู้ต้องขังเหลือโทษจำเกือบครบกำหนดการปลดปล่อยต่อไปอีกไม่เกิน 6 เดือน และเป็นผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ผู้ผ่านการฝึกฝนจาก เจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นอย่างดีมาแล้ว ออกไปทำงานกับเอกชนภายนอกเรือนจำโดยได้รับค่าจ้างแรงงาน และมีสภาพเงื่อนไขการทำงานเกือบจะใกล้เคียงกับผู้ประกอบอาชีพอิสระทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อเป็น การทดสอบนิสัยการทำงาน เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่ใกล้จะครบกำหนดปลดปล่อยนั้น ได้ปรับ

สภาพชีวิตภายนอกก่อนการปลดปล่อย โดยทางเรือนจำได้จัดที่อยู่อาศัยแก่นักโทษเหล่านี้ ณ บริเวณภายนอกทัณฑสถานในลักษณะบ้านกึ่งวิถี (Half-Way Houses) ดังได้กล่าวมาแล้ว

8. ระบบใช้แรงงานผู้ต้องขังทางเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ (Prison Farms) นับเป็นรูปแบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังในเรือนจำเปิดหรือทัณฑสถานเปิด (Open Prison or Institution) และเรือนจำชั่วคราว (Prison Camp) โดยมุ่งเน้นใช้แรงงานผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพทางเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสุกร โคกระบือ เป็ดไก่ ตามความเหมาะสมของภูมิประเทศและความจำเป็นแห่งการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เป็นต้น การฝึกวิชาชีพประเภทนี้ มักจะนิยมถือปฏิบัติอย่างกว้างขวางในเรือนจำที่มีอาณาเขตพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก หรือในประเทศกติกกรรมมักจะใช้ระบบเรือนจำเปิดหรือเรือนจำชั่วคราวเพื่อใช้แรงงานผู้ต้องขังพัฒนาการเกษตรที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากว่าการใช้แรงงานระบบนี้นอกจากจะเป็นการส่งเสริมอาชีพทางเกษตรกรรม ที่สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจของสังคมส่วนรวมแล้ว ผลผลิตทางการเกษตรยังเป็นการนำรายได้มาสู่ทางการเรือนจำส่วนหนึ่งด้วย

ปัญหาการฝึกวิชาชีพที่ควรจะคำนึงในขณะนี้ได้แก่ การเลือกระบบการใช้แรงงานที่เหมาะสมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยมุ่งใช้แรงงานผู้ต้องขังให้บังเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่รัฐและตัวผู้ต้องขัง ทั้งนี้ การใช้แรงงานผู้ต้องขังจะต้องจัดดำเนินการให้เหมาะสมแก่สภาพการณ์แห่งท้องถิ่น หลักปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล และจะต้องมีสัมพันธภาพเกี่ยวกับแผนการปลดปล่อย และพักการลงโทษผู้ต้องขัง โดยมุ่งประสงค์ให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกวิชาชีพอย่างดีก่อนการพ้นโทษ ดังเช่น ในประเทศอังกฤษได้กำหนดเป้าหมายการฝึกวิชาชีพที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับแผนการปลดปล่อย และการพักการลงโทษอย่างใกล้ชิด โดยทางกรมราชทัณฑ์ได้จัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังพ้นโทษที่มีความสามารถความชำนาญในการประกอบอาชีพกับบ่งชี้ลักษณะความประพฤติของผู้ต้องขังและรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยนั้นให้สมาคมสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ หรือศูนย์กลางแหล่งจัดหางานของนักโทษพิจารณาติดต่อจัดหางานให้ผู้ต้องขังพ้นโทษได้ประกอบอาชีพกว้างขวางยิ่งขึ้น

ในสหรัฐอเมริกามีการเร่งรัดส่งเสริมการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังอย่างกว้างขวางในทำนองเดียวกัน โดยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังไว้ใน “พระราชบัญญัติการฝึกวิชาชีพฟื้นฟูแก่ใจจิตใจผู้ต้องขัง ค.ศ. 1920” (The Vocational Rehabilitation Act of 1920) กำหนดให้รัฐบาลกลางจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั่วทุกมลรัฐ จากผลสำรวจโครงการฝึกอบรมผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1966 โดย จอห์น ที. ทอร์เร็นซ์ (John T. Torrence) ปรากฏว่า ทางการเรือนจำได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเลือกสายงานวิชาชีพตามความถนัดรวม 36 แขนงอาชีพ และยังได้มีการจัดสรรเจ้าหน้าที่

ฝึกวิชาชีพที่มีคุณวุฒิ ปฏิบัติงานฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ เต็มเวลา โดยได้ตั้งเป้าหมายใช้ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เป็นปัจจัยจัดการกระทำผิดซ้ำให้ลดน้อยถอยลงจากการศึกษาของมาร์วิน อี. โวลฟ์แก๊งค์ (Marvin E. Wolfgang) ศาสตราจารย์อาชญาวิทยาไลออนาม พบว่าการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในเรือนจำของผู้ต้องขังอย่างมาก โดยการพิจารณาจากการเรียงลำดับคะแนนวัดผล ถึงปัจจัยสำคัญแห่งการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังต่างๆ ตามคะแนนจากสูงไปหาต่ำ ดังนี้

1. รายงานการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง
2. รายงานของเจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังโดยทั่วไป
3. รายงานผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย
4. รายงานการเยี่ยมเยียนผู้ต้องขังจากบุคคลนอก
5. รายงานผลการศึกษาวิชาสามัญของผู้ต้องขัง
6. รายงานเกี่ยวกับการติดต่อทางจดหมายของผู้ต้องขัง
7. รายงานประเมินผลการอบรมทางจิตใจของอนุศาสนาจารย์
8. รายงานเกี่ยวกับฐานะการเงินของผู้ต้องขังในเรือนจำ
9. รายงานต่อเนื่องเกี่ยวกับผลการปฏิบัติของผู้ต้องขังโดยทั่วไป

สำหรับ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกอาชีพผู้ต้องขังของไทยในปัจจุบัน ได้ถือปฏิบัติตามหลักการที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 กฎกระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 1) ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ที่ควรกล่าวถึง ดังนี้

มาตรา 22 นักโทษเด็ดขาด ต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา 23 คนต้องขังและคนฝาก ต้องทำงานแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับความสะอาดหรืออนามัยของตน หรือการสุขาภิบาลในส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งเรือนจำ

คนต้องขังในระหว่างอุทธรณ์ หรือฎีกา อาจต้องทำงานเพื่อยังการบำรุงรักษาเรือนจำให้ดีขึ้น

ผู้ต้องขังใดสมัครเข้าทำงานอย่างอื่น ก็อาจอนุญาตให้ทำได้

มาตรา 24 การงานที่ผู้ต้องขังได้ทำไปแล้วนั้น อาจคำนวณเป็นราคาค่าเงินตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา 25 ผู้ต้องขัง ไม่มีสิทธิจะได้ค่าจ้างแต่กฎกระทรวงที่กล่าวไว้ในมาตรา ก่อน อาจกำหนดให้แบ่งได้ อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขังโดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อน ให้เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ การจ่ายรางวัลปันผลให้แก่ผู้ต้องขังในขณะนี้ โดยกฎกระทรวง

มหาดไทย (ฉบับที่ 5) ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ได้กำหนดให้จ่ายรางวัลปันผลแก่ผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่เรือนจำซึ่งทำหน้าที่ควบคุมและฝึกอบรมผู้ต้องขังโดยตรงไม่เกินร้อยละ 35 ของกำไรทั้งสิ้น (ปัจจุบันได้แก้ไขให้จ่ายรางวัลปันผลแก่ผู้ต้องขังร้อยละ 50 และเจ้าหน้าที่เรือนจำร้อยละ 15 ของกำไรทั้งสิ้น)

มาตรา 26 ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึงตายในขณะที่ทำการตามหน้าที่ อันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยหรือชีวิตของผู้ต้องขัง ดังระบุไว้ในกฎกระทรวงก็ได้ให้รับรางวัลเป็นจำนวนตามแต่เจ้ากระทรวงจะวินิจฉัยโดยพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งกรณี รางวัลเช่นว่านี้ ถ้าผู้ต้องขังตายให้จ่ายแก่ผู้รับมรดก

กฎกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ในสาระสำคัญ ดังนี้

ข้อ 50 งานที่จัดให้นักโทษเด็ดขาดทำให้คำนึงถึงข้อต่อไปนี้

1. กำหนดโทษ
2. ความแข็งแรงแห่งร่างกาย
3. สติปัญญา
4. อุปนิสัย และฝีมือ หรือความรู้ความชำนาญ
5. ผลในทางเศรษฐกิจ
6. ผลในทางอบรม
7. สภาพการณ์แห่งเรือนจำ

ข้อ 51 นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและอบรมเป็นพิเศษ

ข้อ 52 ห้ามมิให้จ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่ ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาต และถ้านักโทษเด็ดขาดนั้นเป็นหญิง หรือจะต้องจำคุกอีกต่อไปกว่าสิบปี ต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดี

ข้อ 53 ห้ามมิให้จ่ายคนต้องขัง หรือคนฝากออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ ซึ่งถ้าจะจ่ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งข้อก่อน โดยอนุโลม (ประเสริฐ เมฆมณี, 2532 : 321)

อุปสรรค ปัญหาสำคัญที่เป็นผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังพ้นโทษ หรือปลดปล่อย ที่ควรกล่าวถึงอย่างยิ่ง คือ ความรู้สึกรังเกียจเดียดฉันท์ และไม่ไว้วางใจต่อผู้ต้องขัง หรือการกำหนดข้อห้ามทางกฎหมาย (Laws Bar) เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของผู้ต้องขัง ภายหลังจากการพ้นโทษแล้ว เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาให้เหมาะสมแก่ทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังว่างงาน หรือการกระทำผิดซ้ำ เป็นต้นว่า การใช้วิธีการเปิดโอกาส ยกเว้นข้อห้ามโดยกฎหมายเพื่อให้

ผู้กระทำผิดที่ไม่ร้ายแรง เป็นผู้กระทำผิดที่มีประวัติเชื่อถือไว้วางใจได้ และมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพอย่างแท้จริง สามารถทำงานได้ง่ายยิ่งขึ้น สมาคมนักกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Bar Association) ได้ศึกษาในปัญหาข้อกฎหมายง่ายยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้มีการจดทะเบียนคัดเลือกผู้ต้องขังพ้นโทษ เพื่อประกอบอาชีพในรูปลักษณะทำนองเดียวกับการจดทะเบียนประกอบอาชีพของบุคคลในสายงานบางแขนง เนื่องจากว่า หากสังคมพากันรังเกียจหรือปิดโอกาสตัดหนทางการประกอบอาชีพแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งได้สำนึกผิดกลับความประพฤติได้แล้ว ย่อมจะส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมแก่สังคมไม่หยุดหย่อนดังที่เรียกขานโดยนักอาชญาวิทยาว่า “โรคร้ายทางเศรษฐกิจ” (Economic Syndrome) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวทั่วไปว่า “ความจนคืออาชญากรรม” นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ข้อโต้แย้งดังกล่าวนี้ เป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขด้วยหลักความเห็นอกเห็นใจ ทั้งในด้านผู้ว่าจ้างแรงงาน และผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ซึ่งประสงค์จะทำงานนั้น ๆ ดังเช่น การริเริ่มศึกษาโดยสมาคมนักกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Bar Association) ในปัญหาข้อกฎหมาย การทะเบียนอนุญาต และสิทธิการทำงานของผู้ต้องขัง (Laws, Licenses and the Offender's Right to Work) พบว่าในปัจจุบันนี้ ได้มีกฎหมายเป็นอุปสรรคขัดขวางจำกัดสิทธิการทำงานของผู้ต้องขังพ้นโทษ อยู่มาก พร้อมกับได้เสนอแนะว่า วิธีการสร้างเสริมการประกอบอาชีพอย่างเป็นธรรมในสังคมแก่ผู้ต้องขังที่พ้นโทษนั้น ควรจะมีการพิจารณาดำเนินการในลักษณะทำนองเดียวกันกับการจดทะเบียนอนุญาตประกอบอาชีพแก่บุคคลในบางแขนงอาชีพ ย่อมเป็นการเกื้อกูลอนุเคราะห์ให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพ ที่ตนถนัดได้ ดังเช่น กรมราชทัณฑ์แห่ง วิส คอชิน โดยการอนุเคราะห์ร่วมมือช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยวิสคอกชิน กรมสาธารณสุขและบริการสังคมแห่งวิสคอกชิน ได้ร่วมกันกำหนดโครงการสนับสนุนการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยได้ทำการคัดเลือกผู้ต้องขังในเรือนจำวิสคอกชินที่ได้รับการพักการลงโทษ และการคุมประพฤติ ซึ่งมีความสามารถในการประกอบอาชีพทำงานกับเอกชนภายนอก ภายหลังจากปลดปล่อย จนประสบผลสำเร็จมีความก้าวหน้ามั่นคงในการทำงานเป็นอย่างดี นับเป็นการริเริ่มที่เปิดศักราชใหม่ให้ผู้ต้องขังพ้นโทษ ให้มีโอกาสทำงานมากขึ้นกว่าเดิม

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งองค์การช่วยเหลือการทำงานและการกลับเข้าสู่ภาวะปกติของผู้ต้องขังพ้นโทษทั่วไป (Work Aimed at Restoration of Men) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อจัดบริการชุมชน ศูนย์กลางการทำงาน การประเมินค่าการฝึกอบรม และการสร้างประสบการณ์การทำงานให้แก่ผู้ต้องขังที่พ้นโทษ เพื่อเป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ให้บุคคลผู้ยากไร้ หรือ ไร้โอกาสต่อสู้เหล่านี้ มีโอกาสกลับคืนสู่สภาพการทำงานเช่นเดียวกับบุคคลปกติทั่วไป

นับเป็นการสร้างความอบอุ่นทางใจให้แก่ผู้ต้องขังที่พ้นโทษ และเป็นการใช้หลักเหตุผลปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ซึ่งจะมีผลดีต่อการแก้ไขปัญหาคriminalกระทำผิดซ้ำอย่างยิ่ง

มาตรการฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

การจัดการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง

ภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ นอกจากการควบคุมผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังมีการฝึกฝนในการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมได้เมื่อพ้นโทษไปแล้ว โดยการให้การศึกษอบรมทั้งในด้านสายสามัญ ด้านสายวิชาชีพ และด้านการอบรมศาสนาและศีลธรรม ดังกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องดังกล่าวต่อไป

การจัดการศึกษาสายสามัญ กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง มาตราชั้นต่ำๆ ข้อ 77

1. ควรมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ศึกษาต่อเท่าที่เขาสามารถจะรับการศึกษาได้ รวมทั้งการสอนศาสนาในประเทศที่พอจะดำเนินการได้ ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกและผู้เยาว์วัยบังคับให้เรียนและทางการราชทัณฑ์ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ

2. การศึกษาของผู้ต้องขังพึงปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรของชาติเพื่อว่าเมื่อพ้นโทษแล้วจะศึกษาต่อได้สะดวก

พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ มาตรา 27 อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษา และการอบรมผู้ต้องขัง

พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ มาตรา 28 บรรดาเครื่องอุปกรณ์เป็นการศึกษาและอบรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สมุดหนังสือนั้น รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาให้ แต่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว

กฎกระทรวงฯ ข้อ 51 นักโทษเด็ดขาด อายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษา และอบรมเป็นพิเศษ

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 8 ลงวันที่ 11 กันยายน 2483 เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง ได้กำหนดให้มีการศึกษาอบรม แบ่งเป็น 3 สาขา ดังนี้

1. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังนั้น แยกเป็น 3 สาขา
  - 1.1 พุทธศึกษา คือ การศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ
  - 1.2 จริยศึกษา คือ การอบรมด้านศีลธรรมจรยา และหน้าที่พลเมืองดี
  - 1.3 พลศึกษา คือ การศึกษาด้านการอนามัย สุขาภิบาล และการออกกำลังกาย

กรมราชทัณฑ์มีความเชื่อว่าคนพัฒนาได้ ถ้าใส่ใจการศึกษา จึงได้จัดกระบวนการศึกษา ประกอบไปด้วยการจัดเรียนการสอนทั้งสายสามัญ วิชาชีพ การอบรมพัฒนาจิตใจเข้ามาเป็น เครื่องมือในการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นบุคคลที่ค่อยโอกาสสามารถกลับเข้าสู่ สังคมทั่วๆ ไปได้เป็นปกติ โดยประกาศนโยบายว่า “มือหนึ่งถือชอล์ก มือหนึ่งถือกระบอก” หรือ ผู้ต้องขังทุกคนต้องอ่านออกเขียนได้ ต้องจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ ประถมศึกษาปีที่ 9 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ คนที่เรียนมากลาง ๆ ไม่จบชั้นประโยคประถมหรือ มัธยม ต้องเรียนต่อให้จบ และเลือกเรียนวิชาชีพตามที่ตลาดแรงงานต้องการ 1 สาขาวิชาชีพเป็น อย่างน้อยก่อนพ้นโทษ

1.1 พุทธศึกษา

1.1.1 การศึกษาในสาขานี้ แยกออกเป็น ดังนี้

วิชาสามัญ มีกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานของรัฐที่ให้ความ ช่วยเหลือ นับตั้งแต่ด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ วิทยากร และหลักสูตร โดยมีความมุ่งหวังที่จะ ขยายการศึกษาภาคบังคับ จาก 6 ปี เป็น 9 ปี (มัธยมศึกษาตอนต้น) ให้ครอบคลุมทุกโรงเรียนใน สังกัดและขยายเพิ่มขึ้นเป็น 12 ปี (มัธยมศึกษาตอนปลาย) โดยกำหนดให้ผู้ต้องขังที่ยังอ่านเขียน หนังสือไทยไม่ได้ และมีกำหนดโทษเหลือ ซึ่งจะต้องจำต่อไปอีกตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ต้องจัดให้ ศึกษาวิชาสามัญตามที่ทางการเรือนจำ จัดให้ จนสามารถมีความรู้อ่านเขียนหนังสือได้

วิชาชีพ มีกรมพัฒนาฝีมือแรงงานและกรมการศึกษานอกโรงเรียนเข้ามา ช่วยเหลือทางด้านอุปกรณ์ วิทยากร และเครื่องมือ เข้ามาจัดการการเรียนการสอนให้ผู้ต้องขัง โดย จัดให้ผู้ต้องขัง ที่เป็นนักโทษเด็ดขาด และมีได้กำหนดให้มีหน้าที่อันเกี่ยวข้องด้วยการงาน ที่มีใช้เป็น การหาผลประโยชน์ ต้องจัดให้ศึกษาวิชาชีพทั้งในทางทฤษฎี และในทางปฏิบัติตามที่เรือนจำจัดให้

1.1.2 ถ้าคนฝาก คนต้องขังสมัครเข้ารับการศึกษาดังกล่าวไว้ข้างต้นก็ให้ ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตตามสมควรแก่กรณี

1.2 จริยศึกษา

1.2.1 ผู้ต้องขังทุกคนจัดให้ได้รับการอบรมศีลธรรมจรรยา และหน้าที่พลเมืองดี และต้องจัดให้ฟังพระธรรมเทศนาตามลัทธิศาสนาที่ตนนับถือ โดยการนำหลักธรรมของทุก ๆ ศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เข้ามาอบรมสั่งสอนให้ผู้ต้องขังนำหลักธรรม ไปปฏิบัติในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

1.2.2 เรือนจำต้องพยายามให้ความสะดวกผู้ต้องขัง ได้ประกอบพิธีกรรมใน วันพระหรือพิธีสำคัญในทางศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือที่เห็นสมควร

1.3 พลศึกษา

1.3.1 เรือนจำต้องพยายามจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการแนะนำอนามัย และการสุขาภิบาล ตามสมควร

1.3.2 ผู้ต้องขังฝึกหัดระเบียบแถว เล่นกีฬาและออกกำลังกายต่างๆ ตามที่เรือนจำจัดให้

1.3.3 ผู้ต้องขังที่ได้รับการยกเว้นมีต้องศึกษาวิชาตามข้อ (1) (2) (6) และ (7) นั้น ต้องเป็นคนชราทุพพลภาพ พิการ หรือเจ็บป่วย ซึ่งแพทย์ประจำเรือนจำ หรือถ้าไม่มีแพทย์ หรือแพทย์ประจำเรือนจำไม่อยู่ เจ้าพนักงานผู้บังคับบัญชาควบคุมตั้งแต่ตำแหน่งพัศดีขึ้นไปรับรองว่าไม่สามารถจะรับการศึกษาวิชาสามัญ หรือสามัญตามทางการจัดให้ได้เป็นครั้งคราวหรือตลอดไป

1.3.4 เรือนจำต้องจัดให้ผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ได้ทราบ และเข้าใจระเบียบข้อบังคับของเรือนจำตามสมควร

1.3.5 เรือนจำต้องจัดให้มีผู้สมุดและสถานที่อ่านหนังสือสำหรับผู้ต้องขัง และต้องพยายามจัดให้ผู้ต้องขังได้อ่านหนังสือตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์ กำหนดให้มีการจัดการศึกษาสายสามัญในทุกเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้ตั้งแต่อ่านออกเขียนได้ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษาต่อเนื่องต่างๆ โดยให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดให้มีการเรียนการสอน ในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ด้วยวิธีการเรียนแบบชั้นเรียนเป็นหลัก ส่วนเรือนจำ/ทัณฑสถานใด สามารถจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีแบบตนเองหรือแบบทางไกลได้ ก็ให้พิจารณาดำเนินการได้ตามความเหมาะสม สำหรับการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาและการศึกษาต่อเนื่อง กำหนดให้ใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

การให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานศึกษา มสธ.

1. การสมัครเป็นนักศึกษา

ให้ผู้ต้องขังที่จะเข้าเรียน มสธ. และผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาของ มสธ. อยู่แล้ว รายงานฐานะการเป็นนักศึกษา พร้อมทั้งหลักฐานการเป็นนักศึกษาแก่เรือนจำและทัณฑสถาน

ให้เรือนจำและทัณฑสถาน รายงานกรมราชทัณฑ์ทราบ เพื่อพิจารณาอนุญาตพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดของผู้เรียนไปด้วย เช่น คดี กำหนดโทษ ระยะเวลาต้องโทษ ชั้น และสาขาวิชาที่เรียน

ให้เรือนจำและทัณฑสถานติดต่อประสานงานกับ มสธ. โดยตรง ในเรื่องของการซื้อระเบียบการสมัคร และใบสมัคร ตลอดจนวิธีการสมัคร และการขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษา

ค่าใช้จ่ายในการสมัครเป็นนักศึกษา และค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาต่าง ๆ ทุกชนิดในการศึกษา มสธ. ให้ผู้เรียนเป็นผู้ออกเองทั้งสิ้น

2. การเรียนการสอนของนักศึกษา มสธ. ในเรือนจำและทัณฑสถาน

จัดหาสถานที่ในแดนหนึ่งแดนใดที่เหมาะสม จัดทำเป็นห้องเรียน ติดตั้ง โทรทัศน์ วิทยุเพื่อการศึกษา¹ โดยเฉพาะ

กำหนดเวลาเรียนในภาคเช้าหรือบ่ายตามที่เห็นสมควร โดยให้เรียนเพียงครั้งวันให้ผู้ต้องขังที่สมัครเรียน มสธ. ซึ่งอยู่ตามแดนต่าง ๆ เข้าเรียนตามกำหนด วัน เวลา และสถานที่ที่จัดไว้ ส่วนเวลาอื่นให้ฝึกวิชาชีพตามที่เรือนจำมอบหมาย

จัดเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ตลอดจนเป็นผู้เก็บรักษาวิทยุ – เทป วีดีโอ โทรทัศน์และควบคุมเวลาเปิด-ปิด ให้เป็นไปตามระเบียบของทางเรือนจำ

อุปกรณ์เพื่อการศึกษาทุกชนิดให้ผู้ต้องขังจัดหาเอง โดยมอบให้เจ้าพนักงานที่เรือนจำแต่งตั้งเป็นผู้เก็บรักษาตรวจสอบและควบคุมการใช้ ห้ามมิให้ผู้ต้องขังนำติดตัวไปใช้นอกห้องเรียนและนอกเวลาเรียนเมื่ออุปกรณ์การศึกษาที่นำเข้ามา เกิดชำรุดเสียหาย ผู้เป็นเจ้าของเป็นผู้รับผิดชอบและนำไปซ่อมแซมเอง จะเรียกร้องค่าใช้จ่ายใด ๆ จากเรือนจำมิได้ เทปคำบรรยายที่จะนำเข้ามาเพื่อศึกษานั้น ให้ผู้เรียนติดต่อทาง มสธ. ให้ทาง มสธ. ส่งตรงไปยังเรือนจำ และมีหนังสือรับรองว่าเป็นเทปคำบรรยายทางวิชาการจริง ห้ามมิให้นำเทปที่ไม่มีรับรองจากมหาวิทยาลัยฯ ที่ยังไม่ผ่านการตรวจสอบมาเปิดให้นักศึกษาดู โดยเด็ดขาดเมื่อผู้ต้องขังจบการศึกษาหรือพ้นโทษ ก็ให้คืนสิ่งของนั้น ๆ ไป เว้นแต่มีความประสงค์จะบริจาคให้เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

3. การจัดการสนามสอบไล่ของนักศึกษา มสธ.

ให้เรือนจำติดต่อประสานงานกับมหาวิทยาลัยในเรื่องการกำหนดวัน เวลาสอบไล่และเรื่องการจัดตั้งเจ้าหน้าที่ควบคุมการสอบไล่โดยตรง

ให้เรือนจำจัดสถานที่เหมาะสมภายในเรือนจำเป็นสนามสอบ

ให้เรือนจำจัดเจ้าหน้าที่ประสานงานและควบคุมการสอบไล่อย่างใกล้ชิด ระมัดระวังอย่าให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ โดยให้ถือปฏิบัติตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ เรื่องการเข้าคู่มือหรือติดต่อกับการงานของเรือนจำและกงสุลเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง (ข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2 ลงวันที่ 1 มิถุนายน 2480)

ให้เรือนจำแจ้งผลการสอบไล่ให้กรมราชทัณฑ์ทราบ ภายหลังจากประกาศผลแล้ว ภายใน 15 วัน

เมื่อผู้ต้องขังจบการศึกษา พ้นโทษ หรือย้ายเรือนจำ ให้เรือนจำรายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบด้วย

ให้เรือนจำรายงานสถิตินักศึกษามศธ.ให้กรมราชทัณฑ์ทราบทุกภาคการศึกษาปีละ 2 ครั้ง เป็นอย่างน้อยเพื่อรวบรวมเป็นสถิติต่อไป (หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท 1004/ว112 ลงวันที่ 10 กันยายน 2529)

การจัดห้องสมุดในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานขั้นต่ำ ๗ ข้อ 40 เรือนจำทุกแห่งพึงมีห้องสมุดที่เพียงพอ ทั้งหนังสือบันเทิงเรีงรมย์ และสารคดี ตำราเรียน สำหรับผู้ต้องขังทุกประเภทและส่งเสริมให้เขาได้ใช้ห้องสมุดเต็มที่

การจัดห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ดังนี้

1. ให้เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้มีตู้หนังสือและสถานที่อ่านหนังสือ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้อ่านหนังสือ
2. ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน จัดเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดโดยเฉพาะ 1 คน หากมีการสับเปลี่ยนหน้าที่เมื่อใดให้มีการตรวจรับ ส่งหนังสือที่มีอยู่และต้องลงชื่อผู้รับและผู้ส่งไว้เป็นหลักฐาน เสนอผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถานทราบด้วยทุกครั้ง
3. ให้บรรณารักษ์จัดทำทะเบียนรายชื่อหนังสือของห้องสมุดโดยอนุโลมตามบัญชีหนังสือของหลวง ให้มีรายการครบถ้วนถูกต้องเสมอ หนังสือรับใหม่ต้องลงบัญชีทันที และจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ค้นหาได้สะดวก บัญชีนี้ต้องพร้อมที่จะเรียกตรวจดูได้เสมอ
4. บัญชีหนังสือของห้องสมุดนี้ได้จัดทำโดยแสดงชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง และจำนวนหนังสือส่งไปให้กรมฯ ทราบในครั้งแรก และถ้ามีการรับหนังสือเพิ่มขึ้นคราวใดให้แจ้งไปให้ทราบทุกครั้ง
5. ผู้ยืมคนใดจะยืมหนังสือออกไปพ้นห้องสมุด ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บัญชาเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน หรือผู้ได้รับมอบหมาย
6. ให้จัดทำสมุดบัญชีการยืมไว้ เพื่อให้ผู้ยืมลงชื่อยืมและส่ง ช่องบัญชีให้มีรายการชื่อผู้ยืม ชื่อหนังสือ จำนวนหนังสือ วันยืม ผู้อนุญาต ลายมือผู้ยืม วันส่งและลายมือผู้ส่ง
7. บรรณารักษ์ต้องรับผิดชอบในการที่หนังสือขาดหายไปจากบัญชี โดยต้องชดใช้เงินค่าหนังสือตามราคาปรากฏในบัญชี หรือจัดหาหนังสือนั้นมาใช้แทนในสภาพที่ยังใหม่ และเรียบร้อย

8. ให้ผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถานพิจารณากำหนดเวลาให้ผู้ต้องขัง ซึ่งมีสิทธิที่กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมฯ ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2480 ได้มีโอกาสใช้เวลาว่างจากการทำงาน เพื่ออ่านหนังสือในห้องสมุดอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง และการกำหนดเวลานั้นให้กำหนดโดยชัดเจนแน่นอนและแจ้งให้ผู้ต้องขังทั่วไปทราบ และติดประกาศไว้ที่ห้องสมุด

9. การอนุญาตให้ผู้ต้องขังเข้าใช้ห้องสมุด ผู้ต้องขังที่จะได้รับอนุญาตให้เข้าไปใช้ห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานต้องเป็นผู้ต้องขังตั้งแต่ชั้นเลว – ชั้นเยี่ยม โดยต้องปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับอธิบดี ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2480 ซึ่งผู้ต้องขังชั้นเยี่ยมถึงชั้นดีสามารถเข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุดได้เมื่อเวลาว่างจากการทำงาน ผู้ต้องขังชั้นกลางสามารถเข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุดได้สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และผู้ต้องขังชั้นเลว 2 สัปดาห์ต่อครั้ง ส่วนผู้ต้องขังชั้นเลวมาก ไม่ได้รับประโยชน์นี้

10. การให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือในห้องสมุดไปอ่านภายนอก กำหนดให้ผู้ต้องขังชั้นเยี่ยมสามารถยืมหนังสือได้ครั้งละมากกว่าชั้นอื่น ผู้ต้องขังชั้นดีมากและชั้นดี ยืมได้ครั้งละ 1 เล่ม

11. ให้บรรณารักษ์เป็นผู้ควบคุมดูแลผู้ต้องขังทุกคน ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยมิให้ผู้ต้องขังถือโอกาสกระทำการอันผิดวินัยหรือก่อความรำคาญให้กับผู้อื่น หากปรากฏว่ามีผู้ฝ่าฝืนให้เสนอผู้บังคับบัญชาพิจารณาลงโทษตามสมควร

12. หนังสือที่อนุญาตให้ผู้ต้องขังอ่านกำหนดไว้ดังนี้

12.1 หนังสือที่กรมราชทัณฑ์จัดส่งมาให้ไว้ประจำห้องสมุด

12.2 หนังสือที่ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานจัดหามาไว้สำหรับห้องสมุดซึ่งจะต้องเป็นหนังสือเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา สารคดี อันเป็นวิชาการ หรือวิชาชีพอย่างหนึ่งอย่างใด กรณีเป็นหนังสือบันเทิงคดีให้มีเฉพาะเกี่ยวกับคติธรรมจรรยาและวัฒนธรรม และหนังสือพิมพ์ต้องเป็นหนังสือพิมพ์ที่ผู้บัญชาการหรือผู้อำนวยการได้ส่งอนุญาตไว้และไม่เป็นหนังสือพิมพ์ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองประเทศ

13. ห้ามมิให้นำหนังสือที่มีลักษณะเป็นเรื่องยั่วยุดจิตใจให้กระทำการชั่วร้าย ผิดศีลธรรม ก่อความรู้สึกทางกามารมณ์ การแบ่งชนชั้น หรือเกี่ยวกับลัทธิการเมืองอันเป็นปฏิปักษ์กับนโยบายของรัฐบาลเข้าไปไว้ในห้องสมุด หรือการนำเข้ามาจากภายนอกให้ผู้ต้องขังอ่าน

14. การอนุญาตให้ผู้ต้องขังนำหนังสือมาจากภายนอกเรือนจำเข้าไปอ่านในเรือนจำให้พิจารณาตามข้อ 13. และห้ามมิให้ส่งหนังสืออื่น ๆ กลับออกไปภายนอกเรือนจำโดยเด็ดขาด

จนกว่าผู้ขออนุญาตนั้นจะนำติดตัวออกไปเมื่อพ้นโทษหรือได้รับการปลดปล่อย (เพื่อเป็นการป้องกันการนัดแนะติดต่อกับบุคคลภายนอกในการก่อเหตุร้าย)

15. ให้เรือนจำทำบัญชีจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าไปอ่านหนังสือและยืมหนังสือรายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบทุกเดือน (ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2/2499 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2499)

การศึกษาสายวิชาชีพ

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดให้มีการเรียนการสอนสายวิชาชีพ ระยะสั้น ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและหลักสูตรของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรวิชาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน โดยสถานประกอบการต่าง ๆ ซึ่งนอกจากการศึกษาศึกษาวิชาชีพดังกล่าวข้างต้นแล้ว ทางเรือนจำและทัณฑสถาน ยังได้ให้มีการฝึกวิชาชีพตามความสนใจของผู้ต้องขัง รวมทั้งการนำผู้ต้องขังออกไปฝึกวิชาชีพภายนอกเรือนจำและทัณฑสถาน ในลักษณะของการทำงานสาธารณะอีกด้วย ดังจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องการควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำ

การฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานขั้นต่ำ ๆ ข้อ 71

1. งานที่ให้ผู้ต้องขังนั้น จะต้องไม่มีลักษณะเป็นการทรมานให้หลบจำ
2. ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษแล้ว ต้องทำงานภายในบังคับแห่งความสมบูรณ์ทางกายและจิตใจ ตามที่แพทย์ได้วินิจฉัย
3. ให้ผู้ต้องขังทำงานที่เกิดประโยชน์ในปริมาณพอที่จะไม่ให้เกินกำลังผู้ต้องขังตามจำนวนชั่วโมงทำงานปกติประจำวัน
4. งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำ ควรเป็นงานที่คงไว้หรือเพิ่มพูนสมรรถภาพของเขาที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต เมื่อพ้นโทษไปแล้ว เท่าที่สามารถทำได้
5. ควรจัดให้ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เข่าว้ายได้รับการฝึกฝนวิชาชีพในงานที่เป็นประโยชน์และบังเกิดกำไร
6. ผู้ต้องขังควรเลือกงานที่ตนประสงค์จะทำได้ ภายในกรอบวิชาชีพที่เหมาะสมและตามความต้องการของทางการเรือนจำ และการรักษาระเบียบวินัย

มาตรฐานขั้นต่ำๆ ข้อ 72

1. การจัดงานและวิธีทำงานจะต้องคล้ายคลึงงานอิสระนอกเรือนจำมากที่สุดที่จะทำได้ เพื่อเตรียมผู้ต้องขังให้ชินต่อชีวิตทำงานตามปกติทั่ว ๆ ไป

2. ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ ส่วนได้เสียของผู้ต้องขังและการฝึกงานวิชาชีพของเขา ยิ่งกว่าผลกำไรที่เรือนจำจะได้จากงานที่ผู้ต้องขังทำ

มาตรฐานขั้นต่ำๆ ข้อ 73

1. งานอุตสาหกรรมและงานกิจกรรม ที่เรือนจำให้ผู้ต้องขังทำนั้น ควรที่เรือนจำจะดำเนินการเองโดยตรง ไม่ใช่ทำสัญญาจ้างกับเอกชน

2. ถ้าให้ผู้ต้องขังทำงาน ซึ่งไม่ใช่งานของเรือนจำ จะต้องให้อยู่ในความกำกับดูแลของเจ้าพนักงานเรือนจำและผู้จ้างแรงงานผู้ต้องขังนั้น ๆ จะต้องจ่ายค่าจ้างในอัตราปกติให้แก่เรือนจำตามผลิตผลที่ผู้ต้องขังทำได้ ทั้งนี้ เว้นเสียแต่งานนั้นจะเป็นของหน่วยราชการด้วยกัน

มาตรฐานขั้นต่ำๆ ข้อ 74

1. ภายในเรือนจำควรจะให้มีการระมัดระวัง เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและอนามัยของผู้ต้องขังตามกฎหมาย เช่นเดียวกับคนงานที่เป็นอิสระภายนอก

2. ให้มีข้อกำหนดค่าชดเชยทำขวัญ ผู้ต้องขังที่ได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน รวมทั้งการเจ็บป่วยเนื่องมาจากงานนั้น ทั้งนี้ จะต้องไม่น้อยกว่าที่คนงานที่เป็นอิสระภายนอกได้รับตามกฎหมาย

มาตรฐานขั้นต่ำๆ ข้อ 75

1. จำนวนชั่วโมงทำงานของผู้ต้องขังสูงสุด ในวันหนึ่งและสัปดาห์หนึ่งพึงกำหนดไว้ในกฎหมายหรือกฎกระทรวง โดยพิจารณาตามข้อบังคับสูงสุด ในวันหนึ่งและสัปดาห์หนึ่งพึงกำหนดไว้ในกฎหมายหรือกฎกระทรวง โดยพิจารณาตามข้อบังคับหรือประเพณีที่ใช้กับคนงานที่เป็นอิสระภายนอก

2. ชั่วโมงทำงานที่กำหนดจะต้องมีวันหยุดพักผ่อนสัปดาห์ละ 1 วัน และมีเวลาเพียงพอสำหรับศึกษาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและการฟื้นฟูเพื่อให้เข้าสู่สังคม

มาตรฐานขั้นต่ำๆ ข้อ 76

1. ควรมีระบบจ่ายค่าตอบแทน การทำงานของผู้ต้องขังอย่างยุติธรรม

2. ตามระบบดังกล่าวควรยินยอมให้ผู้ต้องขังใช้เงินที่เขาได้รับนี้อย่างน้อยก็บางส่วนเพื่อซื้อของใช้สอยตามที่ได้รับอนุมัติ และส่งไปให้ครอบครัวของเขาได้ด้วย

3. ระบบนี้ทางราชการควรกันเงินส่วนหนึ่งที่ผู้ต้องขังได้รับสะสมไว้มอบให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ

กฎกระทรวงฯ ข้อ 50-56 (การจัดให้ผู้ต้องขังทำงาน) สามารถกล่าวโดยสรุปดังนี้

1. งานที่จัดให้ผู้ต้องขังเด็ดขาดทำ จะต้องคำนึงถึง กำหนดโทษ ความแข็งแรงของร่างกาย สติปัญญา อุปนิสัย และฝีมือหรือความรู้ความชำนาญ อีกทั้งผลในทางเศรษฐกิจ ผลในทางอบรม และสภาพของเรือนจำและทัณฑสถาน (กฎกระทรวงข้อ 50)

2. จัดให้ผู้ต้องขังเด็ดขาดที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้ได้รับการศึกษาอบรม (กฎกระทรวงข้อ 51)

3. จัดให้คนต้องขังและคนฝากต้อง ทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอนามัย การรักษาความสะอาด และงานที่เกี่ยวกับการสุขาภิบาลต่างๆ (มาตรา 23)

4. หากผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตในขณะที่ทำงาน ให้เรือนจำพิจารณาให้ได้รับรางวัลตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง และหากผู้ต้องขังดังกล่าวเสียชีวิต รางวัลที่ควรได้นั้นให้จ่ายแก่ทายาท (ตามนัยมาตรา 26)

5. ห้ามมิให้เจ้าพนักงานใช้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เว้นแต่ได้รับอนุญาตไว้ในระเบียบข้อบังคับซึ่งกรมราชทัณฑ์อนุมัติ (กฎกระทรวงข้อ 55)

6. ผู้บัญชาการเรือนจำสามารถจ้างผู้มีความรู้ความสามารถมาสอน หรือฝึกอบรมให้ผู้ต้องขัง มีความรู้ความชำนาญในงานประเภทหาผลประโยชน์ได้ โดยใช้เงินทุนหรือเงินรายได้ (กฎกระทรวง ข้อ 58)

7. ผู้ต้องขังอาจได้รับรางวัลจากการปฏิบัติงานได้จากกรณีดังนี้

7.1 การทำงานสาธารณะฯ

7.2 ทำการป้องกันหรือจับกุมผู้ต้องขังที่ก่อเหตุร้าย

7.3 ทำการดับเพลิง

7.4 ทำการระเบิด

7.5 ทำการก่อสร้าง หรือซ่อมอาคารและขึ้นไปทำการอยู่บนชั้นสูงกว่า 12 ฟุต

7.6 ทำการอยู่หน้าเตาไฟ หรือหล่อโลหะ

7.7 ทำการเดินเครื่องจักรกล

7.8 ทำการในน้ำลึกหรือสายน้ำเชี่ยว

7.9 ทำการบุกเบิกป่าหรือตัดไม้ใหญ่

8. ผู้ต้องขังหยุดทำงานในวันต่อไปนี้ (กฎกระทรวงฯ ข้อ 54 และคำสั่งที่ 805/2483 ลงวันที่ 12 กันยายน 2483)

วันที่ 1 มีนาคม และวันที่ 1 เมษายน รวม 2 วัน

วันฉลองรัฐธรรมนูญ 3 วัน คือวันที่ 9, 10 และ 10 ธันวาคม

วันเฉลิมพระชนมพรรษา 2 วัน

สัปดาห์ละ 1 วัน คือ วันอาทิตย์

วันอื่นใดที่รัฐมนตรีที่คำสั่งเป็นครั้งคราว

วันจักรี 1 วันคือ วันที่ 6 เมษายน

วันวิสาขบูชา 2 วัน วันขึ้น 15 ค่ำและวันแรม 1 ค่ำเดือน 6 หรือ 7 แล้วแต่กรณี

วันชาติ 3 วัน คือวันที่ 23, 24 และ 25 มิถุนายน

วันเข้าพรรษา 2 วัน คือในวันขึ้น 15 ค่ำและแรม 1 ค่ำเดือน 8

วันมาฆบูชา 1 วัน

ในวันเสาร์ครึ่งวันตั้งแต่เวลา 12.00 น. เป็นต้นไป

ทั้งนี้ ให้ถือตามปฏิทินวันหยุดราชการและในโอกาสวันสำคัญของชาติ

ต่อมาในคราวที่มีการสัมมนาผู้บริหารราชทัณฑ์ทั่วประเทศ เมื่อเดือนสิงหาคม 2540 ได้มีการหารือเกี่ยวกับเรื่องนี้จากที่ประชุมสัมมนา กรมฯ จึงได้สอบถามพร้อมประมวลความคิดเห็นจากเรือนจำกลางประจำเขตทั้ง 9 แห่ง เพื่อนำเข้าที่ประชุมกรมฯ ซึ่งที่ประชุมมีมติดังนี้

1. กรณีวันหยุดประจำสัปดาห์ (เสาร์ – อาทิตย์) ให้ผู้ต้องขังทำงานสัปดาห์ละอย่างน้อย 1 วัน
2. กรณีวันหยุดนักขัตฤกษ์หรือวันอื่นใดที่รัฐมนตรีกำหนดมีคำสั่งเป็นครั้งคราว ให้ผู้ต้องขังได้หยุดทำงานตามวันดังกล่าว ส่วนวันหยุดชดเชยให้ผู้ต้องขังทำงานตามปกติ

อนึ่ง ในการแก้ไขกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องอยู่ในระหว่างดำเนินการ (โศภณ ธิติธรรมพฤษย์, 2549 : 70 - 76)

การฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน พิจารณาถึงผลที่จะได้รับการฝึกวิชาชีพ การผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย ควรคำนึงถึงรูปแบบให้เหมาะสมกับภาวะตลาด พยายามลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง เน้นคุณภาพของงานให้ได้มาตรฐาน (หนังสือกรมฯ ที่ มท 0912/3.67 วันที่ 19 พฤษภาคม 2536)

ให้เรือนจำและทัณฑสถานพิจารณาปรับปรุงการเรียนการสอนสายอาชีพ ให้มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติตามโครงสร้างหลักสูตรอย่างจริงจัง สำหรับเรือนจำและทัณฑสถานที่ยังไม่ได้เปิดทำการสอนสายอาชีพ ให้รีบดำเนินการโดยพิจารณาเปิดสอนวิชาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการหรือเหมาะสมกับท้องถิ่น (หนังสือกรมฯ ที่ มท 0904/ว.58 ลงวันที่ 7 พฤษภาคม 2536 รายได้จากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

รายได้จากการผลิตสินค้าหรือการรับจ้างแรงงาน สามารถนำมาใช้เป็นเงินทุนในการฝึกวิชาชีพต่อไป ได้แก่

1. รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ เช่น การจำหน่ายสินค้าที่ทำจากไม้ เครื่องโลหะ เครื่องหวาย ชุดหินอ่อน ชุดมุก และอื่น ๆ อีกมากมาย
2. รายได้จากการรับจ้างแรงงาน เช่น รับจ้างทำหลักเขต งานสาธารณะลอกท่อ รับจ้างเย็บผ้า พับถุง เป็นต้น
3. รายได้อื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการฝึกวิชาชีพ เช่น การจำหน่ายเครื่องมือเครื่องใช้ชำรุด ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ค่าเบี้ยปรับฯ

ด้านการอบรมศาสนาและศีลธรรม

กรมราชทัณฑ์กำหนดให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดให้มีการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาตรี ประถมศึกษาโท และประถมศึกษาเอก ตามหลักสูตรของคณะสงฆ์ และส่งเข้าสอบธรรมสนามหลวงประจำปี โดยกำหนดเปิดเรียนตั้งแต่วันที่วิสาขบูชา (ประมาณเดือนพฤษภาคม) จนถึงกำหนดสอบไล่ (ประมาณเดือนพฤศจิกายน) และกำหนดให้ผู้ต้องขังเข้าเรียนอย่างน้อยร้อยละ 5 ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั้งหมดแต่ละแห่ง นอกจากนี้ยังให้มีการอบรมผู้ต้องขังในด้านการฝึกจิตตภาวนา เพื่อขัดเกลาจิตใจ การอบรมผู้ต้องขังในวันสำคัญแห่งชาติ ศาสนาและการอบรมผู้ต้องขังก่อนปล่อยพ้นโทษ เป็นต้น

การอบรมด้านศีลธรรม

1. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจะต้องจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการอบรมด้านศีลธรรม จรรยา และหน้าที่พลเมืองดี รวมทั้งฟังพระธรรมเทศนาคำสอนตามลัทธิศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือ (ข้อบังคับกรมฯ ฉบับที่ 8 ลงวันที่ 11 กันยายน 2483)
2. เรือนจำ/ทัณฑสถานต้องให้ความสะดวกแก่ผู้ต้องขัง ได้ประกอบพิธีกรรมในวันพระหรือวันสำคัญตามศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือ รวมทั้งได้รับการเยี่ยมเยียนปลอบใจ จากผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนานั้น ๆ ตามสมควร (ข้อบังคับกรมฯ ฉบับที่ 8 ลงวันที่ 11 กันยายน 2483 และหนังสือกรมฯ ที่ มท 1005/ว.111 ลงวันที่ 9 กันยายน 2529)
3. การให้ผู้ต้องขังศึกษาธรรมศึกษา ให้เรือนจำและทัณฑสถานจัดนิมนต์พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางเปรียญธรรมเข้าสอนประจำ และเมื่อพระธรรมทูต พระธรรมจาริก หรือพระหน่วยพัฒนาการทางจิตจาริกมา ก็ให้นิมนต์เข้าแสดงธรรมแก่ผู้ต้องขังทุกครั้ง (หนังสือกรมฯ ที่ มท 0904/ว.72 ลงวันที่ 15 เมษายน 2525)
4. ในวันสำคัญของทางราชการและศาสนา ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้มีการประชุมชี้แจงให้ผู้ต้องขังมีการละเล่นหรือบันเทิงได้ตามสมควร (หนังสือกรมฯ ที่ 97/2501 ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2501)

5. ในการอบรมทางศีลธรรมแก่ผู้ต้องขัง ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานมอบหมายให้ อนุศาสนาจารย์เป็นผู้อบรมสั่งสอน หรืออาราชนาพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยากรพุทธสมาคม อนุศาสนาจารย์ทหาร 3 เหล่าทัพ หรือวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมาอบรมผู้ต้องขังเป็นประจำ หากเป็นวันหยุดราชการจะจัดให้ผู้ต้องขังมีการละเล่นหรือบันเทิงได้ตามสมควร (หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ 97/2501 ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2501)

6. หากเรือนจำและทัณฑสถานใดไม่มีอนุศาสนาจารย์ ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดเจ้าพนักงานที่มีคุณวุฒิทางเปรียญธรรม หรือเป็นนักธรรมทำหน้าที่เป็นอนุศาสนาจารย์ (หนังสือกรมฯ ที่ มท 0904/ว.72 ลงวันที่ 15 เมษายน 2525)

7. ให้เรือนจำและทัณฑสถานเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีชื่อเสียงด้านคุณธรรม ความดี เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย สภาสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์และวิทยากรจากสำนักงาน ป.ป.ส.ฯ เข้าอบรมในลักษณะการบรรยาย การอภิปรายเป็นคณะ การถามตอบปัญหาหรือการแก้ปัญหาชีวิตเป็นรายบุคคล เพื่อปลูกเร้าจิตใจผู้ต้องขังให้เกิดความกระตือรือร้นในการรับการอบรมและเพิ่มพูนความรู้ด้านต่าง ๆ (หนังสือกรมฯ ที่ มท 0904/ว.161 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2535)

8. ถ้าเรือนจำและทัณฑสถานใดมีพุทธสมาคมหรือยุวพุทธสมาคมตั้งอยู่ ให้เชิญวิทยากรของพุทธสมาคมนั้น ๆ เข้าอบรมแก่ผู้ต้องขังเป็นประจำทุกเดือน โดยทำหนังสือเชิญอย่างเป็นทางการ หากตั้งในเขตหน่วยงานทางทหารก็ให้เชิญอนุศาสนาจารย์ของทหารเข้าอบรมผู้ต้องขัง เช่นเดียวกัน (หนังสือกรมฯ ที่ มท 0904/ว.72 ลงวันที่ 15 เมษายน 2525)

9. ให้เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้มีการอบรมผู้ต้องขัง และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องในวันวิสาขบูชา ดังนี้

ภายในเรือนจำและทัณฑสถานให้นิมนต์พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าแสดงธรรมเทศนาอบรมผู้ต้องขังและต้องให้ผู้ต้องขังร่วมจิตภาวนาอย่างต่อเนื่องประมาณ 15 นาทีและหากสามารถจัดให้ผู้ต้องขังเวียนเทียนได้ก็ให้ดำเนินการ

ภายนอกเรือนจำและทัณฑสถาน ให้ติดต่อวัดที่ไม่ห่างไกลเพื่อให้เจ้าพนักงานผู้ต้องขังที่ได้รับอนุมัติจ่ายทำงานภายนอกเรือนจำ หรือทำงานสาธารณะพร้อมญาติร่วมทำบุญฟังธรรมเทศนาและให้ผู้ต้องขังดังกล่าวร่วมกันพัฒนาทำความสะอาดบริเวณวัดด้วย

10. ให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดให้ผู้ต้องขังไหว้พระสวดมนต์เป็นประจำทุกคืนก่อนนอนในเวลา 20.00 น. หรือเวลาอื่นตามที่ผู้บัญชาการอนุมัติ รายละเอียดดูในเรื่องการไหว้พระสวดมนต์ของผู้ต้องขัง

11. ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้มีการอบรมผู้ต้องขัง โดยวิธีแยกประเภทตามฐานโทษอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง (หนังสือกรมฯ ที่ มท 0904/ว.960 ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2537)

12. ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้มีการรายงานผลการอบรมแก่ผู้ต้องขังโดยใช้แบบรายงานที่กรมฯ กำหนด รวม 6 แบบ (หนังสือกรมฯ ที่ มท 0904/1089 ลงวันที่ 7 ธันวาคม 2537)

การอบรมผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัว

ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

1. เรือนจำและทัณฑสถานจะต้องจัดให้ผู้ต้องขังที่เหลือโทษ อีก 7 วัน หรือไม่เกิน 7 วัน ให้ได้รับการอบรมทางศีลธรรมเป็นพิเศษ และให้แยกควบคุมไว้ห่างจากผู้ต้องขังอื่น ๆ ทั้งนี้ให้รวมถึงผู้ต้องขังที่จะได้รับอนุญาตให้พักการลงโทษด้วย

2. เจ้าหน้าที่ที่จะทำการอบรมศีลธรรมให้แก่ผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษ กรณีเรือนจำกลาง ให้เป็นหน้าที่ของผู้บัญชาการหรือผู้ได้รับมอบหมาย ส่วนในเรือนจำส่วนภูมิภาค ให้เป็นหน้าที่ของ พศคิ หรือเจ้าพนักงานที่ได้รับมอบหมายจากพศคิ

3. การอบรมแก่ผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษตามข้อ 1 ให้ปฏิบัติดังนี้

ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาพุทธ ให้ท่องศีลห้าธรรมห้าจนจำได้

ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาคริสต์ ให้ท่องบัญญัติ 10 ประการ ของพระเยซูวจาจนจำได้

ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอิสลาม ให้ท่องบัญญัติ 63 ข้อของพระมหะหมัดจนจำได้

ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่นนอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น ให้ท่องบทคำสอนเบื้องต้นของศาสนานั้นให้ได้ (ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 17 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2482)

ข้อมูลพื้นฐานของเรือนจำกลางเพชรบุรี

วิสัยทัศน์ เรือนจำกลางเพชรบุรี “เราจะเป็นมืออาชีพในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ด้วยหลักวิชาการ ประสพการณ์ และเมตตาธรรม”

พันธกิจ

1. ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมืออาชีพ ภายใต้หลักเมตตาธรรมซึ่งนำมาสู่ความสัมฤทธิ์ผลต่อการบริหารงานขององค์กร

2. แก้ไข ฟื้นฟู และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยยึดหลักวิชาการเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นพลเมืองดี และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม

เรือนจำกลางเพชรบุรี ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2463 จัดเป็นราชการบริหารส่วนกลาง สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ตั้งอยู่เลขที่ 69 ถนนหน้าเรือนจำ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ห่างจากศาลากลางจังหวัด ประมาณ 1.3 กิโลเมตร ห่างจากศาลจังหวัด ประมาณ 1.4 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 15 ไร่ 3 งาน 44 ตารางวา พื้นที่ภายในเรือนจำ 8 ไร่ 1 งาน 10 ตารางวา

อัตรากำลังเจ้าหน้าที่/ลูกจ้างและพนักงานราชการ (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2551) เจ้าหน้าที่ชาย จำนวน 58 คน เจ้าหน้าที่หญิง จำนวน 11 คน รวม 69 ลูกจ้างและพนักงานราชการ ชาย 2 คน หญิง 2 คน รวม 4 คน

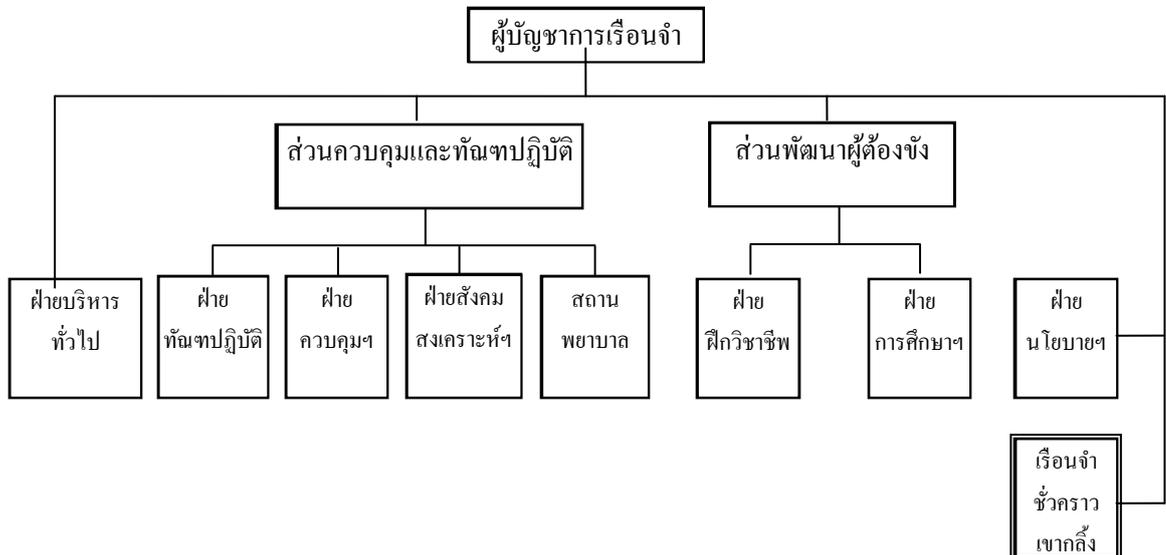
อำนาจการควบคุมผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังชาย   อำนาจการควบคุม   กำหนดโทษ   20 ปี

ผู้ต้องขัง หญิง   อำนาจการควบคุม   กำหนดโทษ   15 ปี

การควบคุมผู้ต้องขังแยกตามลักษณะความผิดได้แก่ผู้ต้องขัง พ.ร.บ.ยาเสพติด (เฮโรอีน กัญชา) จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 3 พ.ร.บ. ยาเสพติด (ยาบ้า) จำนวน 708 คน คิดเป็นร้อยละ 48 ความผิดต่อร่างกาย ต่อชีวิต จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ความผิดเกี่ยวกับเพศ จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 19 และความผิดอื่น ๆ จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 7 (สถิติผู้ต้องขังแยกตามลักษณะความผิด ณ เดือน เมษายน 2552) เรือนจำกลางเพชรบุรีเป็นเรือนจำที่มีความมั่นคงปานกลาง มีบทบาท อำนาจ และภารกิจ คือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล หรือตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมายระเบียบข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักอาชีววิทยา และหลักทัศนวิทยาตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ (เรือนจำกลางเพชรบุรี, 2552)

ภาพที่ 2.3 โครงสร้างการบริหารงานเรือนจำกลางเพชรบุรี

(เรือนจำกลางเพชรบุรี, 2552)

งาน/กิจกรรมที่เรือนจำได้ดำเนินการ

งานตามนโยบายรัฐบาลการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ การแก้ไขปัญหาผู้เสพและผู้ติดยาเสพติด การประหยัดพลังงาน

งานตามนโยบายเน้นหนักกรมราชทัณฑ์

การสร้างราชทัณฑ์ใสสะอาด การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดยาเสพติด การพัฒนางานราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์

ภารกิจหลัก

1. ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ
2. แก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้าสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษแล้ว
3. เสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

โครงสร้างการบริหารงานของเรือนจำฯ

1. ฝ่ายบริหารทั่วไป ดำเนินการเกี่ยวกับงานสารบรรณงานทะเบียนเอกสารสำคัญ การเงินการบัญชีการพัสดุอาคารสถานที่ ยานพาหนะ การบริหารงานบุคคลเบื้องต้น การประชาสัมพันธ์ งานรับเรื่องราวร้องทุกข์ งานเลขานุการ งานการประชุม การรวบรวมสถิติข้อมูลของหน่วยงาน

งานแผนงาน โครงการติดตามประเมินผล รวมทั้งงานที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยเฉพาะ

2. ฝ่ายทัณฑ์ปฏิบัติ ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบหมายศาล การจัดทำทะเบียนประวัติ และการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การดำเนินงานทัณฑ์ปฏิบัติ เช่น การเลื่อนลคชั้น การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ การขอพระราชทานอภัยโทษ เป็นต้น รวมทั้งดำเนินงานด้านคุมประพฤติผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยคุมประพฤติ ทั้งการสืบเสาะ การสอดส่อง การสงเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข การเพิกถอนการคุมประพฤติ

งานอาสาสมัคร คุมประพฤติ การเตรียมการก่อนปล่อยคุมประพฤติ ตลอดจนงานอื่นที่ส่งเสริม สนับสนุนงานคุมประพฤติและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ฝ่ายควบคุมและรักษาการณื วางแผนและดำเนินการตรวจค้น การรักษาการณื และการควบคุมผู้ต้องขัง ให้อยู่ในกฎระเบียบของเรือนจำ ตลอดจนแนะนำอบรมเกี่ยวกับระเบียบวินัย และการปฏิบัติตนในเรือนจำแก่ผู้ต้องขัง พิจารณาเสนอความดีความชอบและความเห็นเกี่ยวกับการเลื่อน-ลคชั้น การลงโทษทางวินัย การคัดเลือกผู้ต้องขังออกทำงานนอกเรือนจำ หรือออกกรีขงตัวนอกเรือนจำ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับอาหารและจัดเลี้ยงผู้ต้องขัง การเยี่ยมญาติ การรับฝากเงิน การจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นให้แก่ผู้ต้องขัง การจัดนันทนาการ การช่วยเหลือ และให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขัง รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ฝ่ายฝึกวิชาชีพ วางแผนและดำเนินการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มีอยู่ในพื้นที่ ความต้องการของตลาดและความถนัดของผู้ต้องขังพัฒนาทักษะของผู้ต้องขังด้านการฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการทำทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่ด้านการฝึกวิชาชีพ การเตรียมความพร้อมด้านวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษ (เหลือโทษไม่เกิน 6 เดือน) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การหาตลาด และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การบริหารเงินทุน ผลประโยชน์ ควบคุมการใช้ยานพาหนะที่จัดซื้อด้วย เงินทุนฝึกวิชาชีพ คัดเลือกและควบคุมผู้ต้องขัง ออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำรวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง จัดการศึกษา วิชาสามัญ และธรรมศึกษา ตลอดจนการอบรมหลักสูตรการเตรียมเข้าทำงาน การอบรมและพัฒนาจิตใจ การจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุน ส่งเสริม ปลูกฝัง ปรับเปลี่ยนทัศนคติจิตสำนึกค่านิยมและพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม

6. ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ จัดเครื่องอุปโภคบริโภค จัดหาอวัยวะเทียมให้แก่ผู้ต้องขังพิการ จัดนันทนาการ และอื่นๆ ดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง แยก คัด ตรวจสอบวิเคราะห์เกี่ยวกับความถนัดขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง

7. สถานพยาบาล ดูแลรักษาผู้ต้องขังป่วย ทั้งเรือนจำฯ ตรวจสุขภาพอนามัยผู้ต้องขังเจ็บป่วย พิจารณาให้คำแนะนำปรึกษาด้านสุขภาพ อนามัยแก่ผู้ต้องขัง

8. ฝ่ายนโยบายและแผนงาน จัดทำแผนงาน โครงการต่าง ๆ ของเรือนจำฯ รับผิดชอบตัวชี้วัดของเรือนจำฯ ดำเนินการด้านจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

9. เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง ควบคุมผู้ต้องขังที่ได้รับการคัดเลือกจากเรือนจำกลางเพชรบุรี ตามหลักเกณฑ์ เพื่อฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักปลอดสารพิษ เพาะชำกล้าไม้ เลี้ยงเป็ด ไก่ สุกร แพะ โค กระต่าย ดำเนินการตามฐานการเรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง และอื่นๆ (เรือนจำกลางเพชรบุรี, 2552)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จวน คงแก้ว (2541:66) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา แต่ยังมีข้อจำกัดของสื่อโปสเตอร์ และหนังสือคู่มือต่างๆ เพื่อบริการแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังมีไม่เพียงพอ สถานที่ฝึกอบรมยังไม่เหมาะสมควรจัดสถานที่สำหรับฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังอย่างเหมาะสมเพียงพอไม่แออัด เป็นสัดส่วน มีความสงบ มีพัดลมหรืออากาศถ่ายเทได้ดี เพื่อสร้างบรรยากาศด้านสถานที่ให้ดี เหมาะกับเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญจิตตภาวนา และเวลาที่ใช้ในการอบรมน้อยเกินไป เนื่องจากเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่ ได้จัดเวลาให้ผู้ต้องขังศึกษาล่าเรียนและฝึกอบรมจิตตภาวนาเพียงครั้งวันอีกครั้งวันต้องเข้าโรงฝึกวิชาชีพ อันเป็นผลให้ผู้ต้องขังมีรายได้เป็นเงินรางวัลปันผลจากการฝึกวิชาชีพ และอนุศาสนาจารย์ที่เป็นวิทยากรฝึกอบรมก็ต้องปฏิบัติงานในหน้าที่หลายด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าการได้เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนารุ่นละ 1 เดือน นั้นเป็นระยะเวลาที่น้อยเกินไป และได้ผลจากการฝึกอบรมน้อย และได้เสนอแนะเรื่องวิทยากรนำฝึกอบรมควรมีความรู้และประสบการณ์ด้านการฝึกอบรมจิตตภาวนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะจะมีผลต่อการถ่ายทอดหลักการวิธีการฝึกอบรมได้

ชุตติกาญจน์ ถาวรบัณฑิต (2542 : 56) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะของนักโทษเด็ดขาดที่มีต่อแผนงานการอบรม แก้ไข ฟื้นฟูผู้ต้องขัง กรณีศึกษา : เรือนจำจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า นักโทษเด็ดขาดของเรือนจำจังหวัดเลย มีทักษะต่อกิจกรรมการอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังอยู่ในระดับสูงโดยเฉลี่ยส่วนใหญ่มีความต้องการให้เรือนจำจัดกิจกรรมด้านนันทนาการ เช่น กีฬาดนตรี ในวันหยุดประจำสัปดาห์ เนื่องจากเห็นว่าเป็นการระบายความเครียดที่ต้องฝึกวิชาชีพหรือเข้า

กิจกรรมอื่นๆ มาตลอดสัปดาห์ ดังนั้น จึงต้องการจะผ่อนคลายความเครียดด้วยการเล่นกีฬาหรือการเล่นดนตรี ต้องการให้เพิ่มวัสดุอุปกรณ์ในการศึกษาและการฝึกวิชาชีพ เช่น เครื่องมือช่าง โต๊ะเก้าอี้ อาคาร สถานที่ พร้อมกันนั้นยังมีความต้องการวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ และนำหลักสูตรระยะสั้นมาทำการสอน เนื่องจากบุคลากรของเรือนจำจังหวัดเลย ยังขาดความชำนาญด้านวิชาชีพเฉพาะ

ทวี เจริญวิไลรัตน์ (2543 : 83) ได้ศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพและการประกอบอาชีพของนักโทษเด็ดขาดก่อนปล่อยตัวคุมประพฤติในเรือนจำกลางกำแพงเพชร จากผลการวิจัยพบว่านักโทษเด็ดขาดก่อนปล่อยตัวคุมประพฤติในเรือนจำกลางกำแพงเพชรมีความต้องการเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพด้านการจัดการอยู่ในระดับมาก ได้แก่เรือนจำให้โอกาสเลือกการฝึกวิชาชีพเหมาะสมกับงานที่จะนำไปทำ และเรือนจำจัดการฝึกวิชาชีพที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการฝึกวิชาชีพควรนำไปพิจารณาลักษณะการจัดการ ในสภาพปัจจุบันว่าสอดคล้องกับความต้องการดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งถ้าพบในด้านใดต่ำกว่าความต้องการก็ควรหาแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพของการจัดการให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของนักโทษเด็ดขาดก่อนปล่อยตัวคุมประพฤติในเรือนจำกลางกำแพงเพชร

ธีรพงศ์ พงษ์ศิริเดชา (2546 : 128) ได้ศึกษาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อมาตรการการควบคุมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางคลองเปรม ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถควบคุมดูแลผู้ต้องขังได้ทั่วถึง เนื่องจากสัดส่วนของเจ้าหน้าที่งานกับภาระงานไม่สมดุลกัน ทำให้ต้องทำงานหนัก และเป็นงานที่เสี่ยงภัยต้องเข้าเวรยามบ่อยครั้งและต่อเนื่อง จนเจ้าหน้าที่พยายามหาทางโอนย้ายไปอยู่หน่วยงานอื่น ปัญหาปริมาณงานมาก ทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังลดลง เนื่องจากต้องอยู่อย่างเบียดเสียดงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย การขาดเทคโนโลยีช่วยในการควบคุม ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องตรากตรำทำงานเสี่ยงภัย ต้องเข้าไปคลุกคลีกับผู้ต้องขัง ปัญหาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ มีทัศนคติในแง่ลบต่อผู้ต้องขัง คิดว่าผู้ต้องขังไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ จึงมีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างไม่เหมาะสม

นิमित บุตรทิพย์ (2544 : 75-80) ได้ศึกษาความต้องการศึกษาของผู้ต้องขังเรือนจำอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า ผู้ต้องขังมีความต้องการมากในเรื่องการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาแบบชั้นเรียน และมีปัญหาในเรื่องขาดแคลนครูผู้สอน และต้องการให้มีการเรียนการสอนครึ่งวัน อีกครึ่งวันทำงาน และต้องการฝึกทักษะอาชีพต้องโทษในเรือนจำโดยให้เพิ่มสาขาให้มากขึ้น เนื่องจากเรือนจำควรจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือให้เพียงพอกับผู้เรียน และมีความทันสมัย ส่วนห้องสมุดควรจัดหาหนังสือให้มีหลายๆ ประเภท มีหนังสือพิมพ์ หนังสือเกี่ยวกับกฎหมาย

แนะแนวอาชีพ ควรเพิ่มเวลาทำการห้องสมุดให้มากขึ้น โดยเฉพาะเพิ่มเวลาการทำงานในวันหยุดราชการ

ในด้านกิจกรรมการกีฬาพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ต้องการเวลาและอาสาเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาให้มากขึ้น อีกทั้งต้องการให้มีกิจกรรมเสียดตามสายอย่างต่อเนื่องเป็นประจำเพื่อเป็นการให้ความรู้ และผ่อนคลายความเครียด

นริพรรณ สุวรรณกิตติ (2541 : 27) ได้ศึกษาความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษในเรือนจำกลางคลองเปรม โดยใช้ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมจำนวน 265 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขังมีความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพจำนวนมาก และด้านที่ความต้องการมากที่สุดคือ วิชาชีพช่างต่าง ๆ เช่น ช่างยนต์ ช่างก่ออิฐฉาบปูนสำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการฝึกวิชาชีพพบว่า สถานภาพสมรส ภูมิฐานะ และอาชีพก่อนต้องโทษ มีผลกับความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และพบว่า ตัวแปรอื่น ๆ ไม่มีผลต่อความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง

พิทักษ์ หัทยานนท์ (2542 : 63) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานเรือนจำและทัณฑสถาน ภายใต้แผนทิศทางการราชทัณฑ์ : ศึกษากรณีทัศนคติของผู้นับราชการเรือนจำและทัณฑสถานผลการวิจัยพบว่า ผู้นับราชการเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่เห็นว่า การบริหารเป็นกระบวนการในการที่จะดำเนินการด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งการปฏิบัติตามแผนทิศทางการราชทัณฑ์ในด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสามารถปฏิบัติได้อย่างได้ผล ทั้งในด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การชี้แจงกฎระเบียบของเรือนจำให้ผู้ต้องขังเข้าใจใหม่ได้ทราบการจัดการการศึกษาสายสามัญให้ผู้ต้องขัง การฝึกวิชาชีพ การจัดกิจกรรมสันทนาการ เป็นต้น และมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการสรรหา บรรจุ แต่งตั้งบุคลากรในสายงานที่ขาดแคลน ควรเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลกับหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม และประสานงานกับองค์กรภายนอกเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนในการบริหารงานเรือนจำและทัณฑสถานต่อไป และเพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พูนไท มีสัจย์ (2542 : 64-66) จากการศึกษาวิจัยถึงความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ พบว่า ผู้ต้องขังร้อยละ 93.6 มีความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยวิชาชีพที่ผู้ต้องขังมีความต้องการฝึกอบรมมากที่สุด คือ ช่างเฟอร์นิเจอร์ไม้ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการฝึกวิชาชีพที่สอนไม่ตรงกับตลาดแรงงาน

นอกจากนี้ ยังพบว่า อายุความสัมพันธ์กับความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง และระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง ส่วนภูมิฐานะไม่มีผลต่อความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง และพบว่าสถานภาพสมรสมีผลต่อการฝึกอบรมวิชาชีพ อันมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ 0.05

สงวนพงษ์ จั๊กกลิ่น (2541 : 125) ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการอบรมศีลธรรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำในเขต 7 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอบรมศีลธรรมให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เนื่องจากพบว่าเรือนจำแต่ละแห่งมีผู้ต้องขังหนาแน่น แออัด ยัดเยียดไม่เหมาะสมต่อการพัฒนาทางจิตใจ ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาจิตใจเป็นแนวทางที่จะให้ผู้ต้องขังสามารถกลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดีเมื่อพ้นโทษและมีความประพฤติดีขณะถูกควบคุม จึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อไป เพียงแต่หารูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยเสนอรูปแบบการอบรมศีลธรรมด้วยการฝึกสมาธิ โดยวิธีอานานสติ คือ การกำหนดลมหายใจออกลมหายใจเข้า เพราะเป็นการฝึกฝนที่ไม่ต้องหาอุปกรณ์ช่วยฝึกใดๆ เลย เพียงแต่ผู้ดำเนินการอบรมและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องเชิญพระภิกษุสงฆ์ที่มีความสามารถ มีจริยวัตรที่งดงาม มีความรู้มาทำการถ่ายทอดความรู้และแนะนำวิธีปฏิบัติ รวมทั้งใช้เวลาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักสูตรอย่างเคร่งครัดไม่เกิน 7 วัน จึงจะเกิดผลดี สำหรับผู้รับการอบรมสามารถแยกเป็นกลุ่มตามฐานโทษ หรือการอบรมทั่วไป หรืออบรมผู้ต้องขังเข้าใหม่หรือแรกรับก็ได้

ศุภัญญา กาญจนรัตน์ (2544 : 74) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังต่อการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ โดยศึกษาจากผู้ต้องขังทัณฑสถานเปิด 3 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังมีความคาดหวังต่อตนเองในระดับมากที่สุด กล่าวคือ ผู้ต้องขังมีความคาดหวังในการประกอบอาชีพที่สุจริต จะกลับตนเป็นคนดี ไม่คิดที่จะกระทำความผิดอีก ส่วนความคาดหวังต่อครอบครัว พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อครอบครัวในระดับมากที่สุด จากการที่ครอบครัวยังคงมาติดต่อเยี่ยมเยียน ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความคาดหวังต่อครอบครัว คือ ครอบครัวพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจ ให้โอกาสกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัวอีก ผู้ต้องขังคาดหวังว่าจะออกไปประกอบอาชีพสุจริตต้องการกลับตนเป็นคนดี

อัจฉรา เขตภารา (2545 : 112-116) ได้ศึกษารูปแบบการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในเรือนจำกรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่า การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังควรนำรูปแบบจากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้กับผู้ต้องขังในประเทศไทยเท่ากับเป็นการพัฒนารูปแบบ หรือวิธีการฝึกวิชาชีพที่พัฒนาขึ้นสามารถสนองต่อความต้องการของผู้ต้องขัง และการมุ่งเน้นให้เรือนจำรับงานจากผู้ว่าจ้างมาทำแทนการฝึกวิชาชีพ เจ้าหน้าที่ฝ่ายฝึกวิชาชีพส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบดังกล่าว ซึ่งรูปแบบบางรูปแบบไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้ต้องขังในประเทศไทยได้ส่วนปัญหาอุปสรรคมีดังนี้

1. ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องทำให้ขาดความคล่องตัวในการทำงาน
2. การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในด้านการฝึกวิชาชีพ

สรุปการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เรื่อง ปัจจัยในการพัฒนา
พุดินิสัยผู้ต้องขังเรือนจำกลางเพชรบุรี มากำหนดกรอบความคิดการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ
เกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาพุดินิสัยผู้ต้องขัง มีปัจจัย 3 ประการ คือ ปัจจัยภูมิหลัง ปัจจัยเกี่ยวกับการ
การกระทำความผิด ปัจจัยแวดล้อม และตัวแปรตาม เกี่ยวกับการพัฒนาพุดินิสัยผู้ต้องขัง มีด้าน
การศึกษาวิชาสามัญ ด้านการฝึกวิชาชีพ และด้านการอบรมทางศาสนาและศีลธรรม